

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «КІРОВОГРАДСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО»

Формування медіаграмотності на уроках суспільствознавчих дисциплін

**(з досвіду роботи вчителів історії, правознавства та громадянської освіти
Кіровоградщини)**

*Методичні розробки
для вчителів історії, правознавства
та громадянської освіти*

Друкується за рішенням науково-методичної ради
комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»
(від 08.10.2020 р., протокол № 4)

Кропивницький

2020

УДК 30+93/94+373.5.016:34

Ф 79

Формування медіаграмотності на уроках суспільствознавчих дисциплін (з досвіду роботи вчителів історії, правознавства та громадянської освіти Кіровоградщини): методичні розробки для вчителів історії, правознавства та громадянської освіти / уклад.: Наталія ЧЕРТКОВА, Інна ВІДБОРЕНКО. – Кропивницький: КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2020. – 84 с.

У методичних розробках висвітлено питання практичного впровадження медіаграмотності на уроках суспільствознавчих дисциплін з досвіду роботи вчителів Кіровоградщини. У виданні наведено короткі теоретичні відомості про формування та розвиток медіаграмотності, розміщено розробки уроків, які можна використати у роботі вчителів історії України, всесвітньої історії та курсу «Громадянська освіта».

Видання розраховане на вчителів, які викладають історію, основи правознавства та громадянську освіту.

Рецензенти:

Чорний О.В. – завідувач кафедри історії України факультету історії та права Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, кандидат історичних наук, доцент.

Митрофаненко Ю.С. – старший викладач кафедри теорії і методики середньої освіти комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти», кандидат історичних наук.

Відповідальна за випуск – Людмила КОРЕЦЬКА

© КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2020

Зміст

1.	<i>Передмова</i>	4
2.	<i>ЧЕРТКОВА Наталія Сергіївна.</i> Актуальні аспекти формування медіаграмотності учнів на уроках інтегрованого курсу «Громадянська освіта».....	5
3.	<i>ФЕДЕНКО Надія Валентинівна.</i> Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільних дисциплін.....	9
4.	<i>КУЗЬМИЧ Галина Миколаївна.</i> Основи медіаграмотності на уроках суспільствознавчих дисциплін.....	16
5.	<i>ДОНЦОВА Ірина Миколаївна.</i> Роль медіа у провокуванні конфліктів та поширенні стереотипів.....	24
6.	<i>ПЕТРУШКА Людмила Миколаївна.</i> Кіберзлочинність. Особливості захисту прав дітей та молоді в інтернеті.....	35
7.	<i>ЧОБАНУ Алла Володимирівна.</i> Інтернет. Безпека у віртуальному світі.....	41
8.	<i>ВІДБОРЕНКО Інна Володимирівна.</i> Провідні держави світу в міжвоєнний період. Сполучені Штати Америки.....	44
9.	<i>КОЗЛОВСЬКА Світлана Іванівна.</i> Демографічні зміни. Повсякденне життя повоєнних років. Доля жінки.....	52
10.	<i>КОЛІСНІЧЕНКО Сергій Володимирович.</i> Викривачі Голодомору.....	58
11.	<i>БИКОВА Олександра Іванівна.</i> Стереотипи та їх вплив на дослідження голодотворної політики.....	68
12.	<i>Термінологічний словник</i>	82

Передмова

Медіаграмотність у сучасному світі – це вміння правильно розуміти, аналізувати й оцінювати інформацію у різноманітних медіа. Щодня ми зустрічаємося з величезною кількістю інформації, і головною складністю тут є те, щоб обрати потрібну. Глобалізація та інформаційна революція зробили наше сприйняття світу значною мірою залежним від того, як його подають медіа. Останні не завжди перевіряють першоджерела, які містять елементи маніпуляції та підтасувань. Медіаосвіта дає людині можливість самозахисту, вчить критично сприймати повідомлення.

Для сучасної людини вміння критично сприймати інформацію, аналізувати її, визначати чи маніпулятивна вона – одна з найцінніших компетенцій, яка дозволяє адекватно сприймати навколишній світ і ухвалювати корисні для себе рішення. Без таких умінь людина стає беззахисною перед маніпуляціями і ухвалює рішення в інтересах тих, хто подає інформацію.

21 квітня 2016 року Президія Національної академії педагогічних наук України схвалила нову редакцію Концепції впровадження медіаосвіти в Україні. Згідно з її положеннями медіаосвіта має стати одним з головних чинників забезпечення відкритості освіти щодо сучасних швидко змінюваних знань і наближення змісту освіти до потреб повсякденного життя людини. Відповідно до положень указаної Концепції, у шкільній освіті відбувається інтеграція елементів медіаосвіти в існуючі навчальні предмети і курси, зокрема, суспільствознавчих дисциплін. Ця форма медіаосвіти спрямована переважно на формування критичного мислення, комунікаційної медіакомпетентності.

У пропозованих методичних розробках представлено творчі напрацювання вчителів історії, основ правознавства та курсу «Громадянська освіта» Кіровоградщини, у яких поєднані теоретичні аспекти формування медіаграмотності з власним практичним досвідом. Учителі використовують медійні повідомлення як матеріал для обговорення й аналізу, вправи на формування основ медіаграмотності школярів.

Елементи медіаосвіти можуть слугувати додатковим засобом забезпечення зв'язку навчального матеріалу з сучасним життям. Їх використання в освітньому процесі сприяє вмінню:

- критично мислити й аналізувати медіатексти різних форм і жанрів;
- формувати культуру дослідження медіаповідомлень;
- розуміти історичний, економічний, художній, мистецький, правовий та інші контексти повідомлень;
- розуміти специфіку інформації, висвітленої в різних повідомленнях на одну й ту ж тему;
- виявляти, хто має користь від певних медіаповідомлень;
- уміти обирати засіб і форму медіа для створення власних медіатекстів.

Методичні розробки є корисними для вчителів суспільствознавчих дисциплін, тому користуватимуться попитом у сучасній школі.

Інна ВІДБОРЕНКО,

методист науково-методичної лабораторії
суспільствознавчих дисциплін
комунального закладу «Кіровоградський
обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти імені
Василя Сухомлинського»

ЧЕРТКОВА Наталія Сергіївна,
завідувач науково-методичної
лабораторії суспільствознавчих
дисциплін комунального закладу
«Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
імені Василя Сухомлинського»

Актуальні аспекти формування медіаграмотності учнів на уроках інтегрованого курсу «Громадянська освіта»

Медіаграмотність сьогодні – найважливіший комплекс навичок і знань, необхідних людині в сучасному інформаційному суспільстві. Як знаходити потрібну інформацію і переконуватися в її вірогідності, як відокремлювати пропаганду від фактів і фільтрувати інформацію в ситуаціях конфлікту; що таке інформаційна безпека і чим вона відрізняється від цензури, як розпізнавати маніпуляцію – це лише неповний список викликів, що стоять перед людьми в різних країнах світу, незалежно від соціально-політичної системи, ладу, культури та рівня їхнього розвитку.

В сучасному суспільстві діти є активними споживачами медіаконтенту, перебувають під впливом інформації, яка впливає на формування їхнього світогляду, систему цінностей, поведінку. Тому актуальними завданнями стали: навчити учнів використовувати медіа у процесі навчання, аналізувати тексти, знати правила культури спілкування в інтернеті, володіти медійною грамотністю.

З 2017 року в закладах загальної середньої освіти впроваджено інтегрований курс «Громадянська освіта» для 10 класу, під час опанування якого передбачено формування політичної, правової, економічної, соціальної, культурної, медійної грамотності школярів.

Визначення медіаграмотності сформульовано в Концепції впровадження медіаосвіти в Україні: «Медіаграмотність – складова медіакультури, яка стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технологією, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіа засобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіа джерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують [1].

Завданням медіаосвіти є сприяння формуванню медіаінформаційної грамотності як комплексу умінь, знань, розуміння і відносин, які дають споживачам можливість ефективно і безпечно користуватися медіа, усвідомлено обирати, розуміти характер контенту і послуг, приймати рішення та користуватися повним спектром можливостей, які пропонують нові комунікаційні технології та медіаінформаційні системи, а також можливість захистити себе і свою сім'ю від шкідливого або вразливого інформаційного

матеріалу; медіаімунітету особистості, який робить її здатною протистояти агресивному медіасередовищу і деструктивним медіаінформаційним впливам, забезпечує психологічне благополуччя при споживанні медіапродукції, що передбачає медіаобізнаність, вміння обирати потрібну інформацію, оминати інформаційне «сміття», захищатися від потенційно шкідливої інформації з урахуванням прямих і прихованих впливів; рефлексії та критичного мислення як психологічних механізмів, які забезпечують свідоме споживання медіапродукції і саморегуляцію взаємодії з медіа на основі ефективного орієнтування в медіапросторі та осмислення власних медіапотреб, адекватного та різнобічного оцінювання змісту, джерела, форми і якості надання інформації, її повноцінного і критичного тлумачення з урахуванням особливостей сприймання мови різних медіа, розвивають здатність протистояти зовнішній інформаційній агресії та пропаганді, деструктивним медіаінформаційним впливам; здатності до медіа творчості для компетентного і здорового самовираження особистості та реалізації її життєвих завдань, розвитку патріотизму, української ідентичності, згуртованості, солідарності, зокрема для подолання соціальних наслідків воєнних дій на Донбасі та окупації Криму, покращення якості міжособистісної комунікації і приязності соціального середовища, доброзичливості в мережі стосунків, а також якості життя в значущих для особистості сферах спеціалізованих аспектів медіакультури: візуальної медіакультури (сприймання кіно, телебачення), аудіальної та музичної медіакультури, розвинених естетичних смаків щодо форм мистецтва, опосередкованих мас-медіа, сучасних напрямів медіаарту тощо [1].

Медіаграмотність необхідна учням, щоб орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі, вміти аналізувати медіатексти в історичному, соціальному, культурному контекстах, розуміти значення медіа в житті кожної людини.

Десятикласники мають значний аудіовізуальний досвід: володіють навичками роботи з комп'ютерною технікою, мобільними телефонами, але у них недостатньо розвинені вміння, що дозволяли би співвідносити емоційне сприйняття з понятійними судженнями. Учні не вміють аналізувати мову медіаповідомлень, визначати маніпулятивні слова-маркери, відстоювати власну точку зору під час створення й обговорення медіатекстів, дотримуватися етичних норм спілкування в медіапросторі. Необхідними навичками та вміннями старшокласники мають змогу оволодіти на уроках інтегрованого курсу «Громадянська освіта».

Навчальною програмою передбачено вивчення розділу «Світ інформації та мас-медіа», у змісті якого є теми: «Комунікація, інформація, медіа», «Медіа і демократія. Свобода, етика і відповідальність», «Маніпулятивний вплив медіа», «Інтернет». У програмі визначені очікувані результати щодо навчально-пізнавальної діяльності десятикласників з питань медіаграмотності, учні мають знати і розуміти зміст понять: свобода слова, інформація, медіатекст, суспільне мовлення, пропаганда, реклама, маніпуляція, джерела інформації, «мова ворожнечі». Школярі мають вміти характеризувати функції медіа в

демократичній державі та наводити приклади їхнього впливу на прийняття рішень; описувати ознаки замовних матеріалів у медіа; знати можливості інтернету та усвідомлювати небезпеки, пов'язані з його використанням. Також мають бути сформовані такі вміння і навички: усвідомлювати різницю між реальною подією та її відображенням у медіатексті, технологіями критичного аналізу медіатекстів, перевіряти достовірність джерел інформації; простежувати переваги і ризики під час користування соціальними мережами. В учнів має бути сформований критичний підхід до медіатекстів, готовність не вживати «мову ворожнечі», усвідомлення, що свобода слова – фундаментальна цінність демократичного суспільства [2].

Вчителі інтегрованого курсу «Громадянська освіта» під час уроків мають організовувати пізнавальну діяльність учнів, створюючи атмосферу взаєморозуміння, взаємоповаги, творчої співпраці, інтерактивної комунікації та враховуючи вікові та психологічні особливості розвитку десятикласників, для яких навчальна діяльність стає засобом реалізації життєвих планів, вибору майбутньої професії. У процесі навчання учні аналізують події, явища, обґрунтовують власну точку зору на проблемні питання. Таким чином, у них відбувається формування критичного мислення.

На уроках інтегрованого курсу «Громадянська освіта» учні оволодівають технологіями критичного аналізу медіатекстів, якщо працюють із різними джерелами (статті, фото, фрагменти фільмів, реклама, матеріали навчальних сайтів, сторінки в соціальних мережах). Цікаву інформацію для проведення дискусій можуть знайти на сайтах «Детектор медіа», «Медіаосвіта і медіаграмотність», «Stopfake», «Fakeoff».

Для самостійної роботи вчитель може запропонувати учням виконати вправу «Подвійний щоденник». Наприклад, переглядаючи фільм, сайт, учень записує в ліву колонку, що його найбільше вразило в медіатексті, у праву – які думки у нього виникли. Лише аналіз медіатекстів дає змогу розпізнати спробу маніпуляції, оцінити достовірність інформації. Найбільш поширені маніпуляції в медіа – це: підміна фактів, виривання з контексту, цитування анонімних авторів, хибна аналогія та ін.

Шукаючи відповіді на запитання, учні усвідомлюють різницю між реальною подією та її висвітленням у медіа, визначають фейкову інформацію.

Важливою методичною умовою формування медіаграмотності учнів на уроках інтегрованого курсу «Громадянська освіта» є використання проектної технології. Створення шкільної газети, сайту класу, блогу, рекламного роликів, відеоскрайбінгу, інтерактивного плакату дають змогу залучити кожного учня до активної діяльності, сприяють розвитку інформаційно-цифрової та громадянської компетентностей.

Для виховання особистості, здатної орієнтуватися в медіапросторі, важливим стане впровадження вчителем кейс-технологій, що створюють умови для розвитку в учнів вміння аналізувати, вести дискусію, формулювати, висловлювати, відстоювати свою точку зору, оцінювати, приймати рішення з

урахуванням конкретних умов і наявності фактичної інформації, отриманої з кейсу [3].

Освіта з медіаграмотності надає суттєві переваги, якщо порівнювати їх із традиційною грамотністю, та апелює до інтеграції технологій та до таких «навичок XXI сторіччя», як критичне мислення та ефективні комунікації, що ключові для всіх галузей навчання.

Ми живемо в культурі, насиченій медіа, освіта з медіаграмотності має автоматичний зв'язок з реальним життям. Учням легко побачити доречність того, що вони вивчають, якщо розглядають приклади медіа, які впливають на реальний світ.

Освіта з медіаграмотності допомагає учням стати «ефективними комунікаторами», тому що дає змогу не лише створювати різні форми медіа, але і знаходити свої власні голоси та можливості, щоб їх почули. Учні, які відчують, що їхню роботу цінують і бачать, з більшою ймовірністю докладатимуть зусиль та енергії під час виконання завдань, аніж ті, що не задоволені собою або тим, що їх просять зробити [4].

Формування медіаграмотності учнів на уроках інтегрованого курсу «Громадянська освіта» можливе за таких методичних умов: урахування вікових та психолого-педагогічних особливостей десятикласників; створення на уроці атмосфери творчої співпраці, взаєморозуміння, спонукання учнів до обміну думками, враженнями; використання сучасних педагогічних технологій.

Список використаних джерел

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). 2016 р. URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/kontseptsiya-vprovadzheniya-mediaosvity/> (дата звернення: 25.09.2020).
2. Громадянська освіта: Навчальна програма інтегрованого курсу для 10 класів загальноосвітніх навчальних закладів: Наказ Міністерства освіти і науки від 27 жовтня 2017 р. № 1407. URL: <https://mon.gov.ua/.../program-hromadyanska-osvita-24.11.2017.doc> (дата звернення: 25.09.2020).
3. Журба О.В. Формування медіаграмотності десятикласників на уроках інтегрованого курсу «Громадянська освіта». URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/705291.pdf> (дата звернення: 01.10.2020).
4. Медіаграмотність: Підручник для вчителів / Сінді Шейбе, Феніз Рогоу/ /Перекл. з англ. С.Дьома; за загал. В.Іванова, О.Волошенюк. – К.: Центр Вільної Преси, Академія Вільної Преси, 2017. – 319 с.

ФЕДЕНКО Надія Валентинівна,
вчитель історії та суспільствознавства
спеціалізованої загальноосвітньої
школи I-III ступенів № 14
Кіровоградської міської ради
Кіровоградської області

Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільних дисциплін

Перед сучасною освітою стоїть безліч завдань, які передбачають не просто забезпечення учнів якісними знаннями, а й формування компетентної особистості, здатної до адекватної оцінки оточуючих подій, спроможної творчо вирішувати поставлені перед нею завдання, а головне – не стати знівельованою особистістю у вирі асоціативних проявів суспільства.

Відомий вислів «Хто володіє інформацією, той володіє світом» на початку XXI століття втрачає свою актуальність. Потік інформації, який сьогодні отримує пересічна людина, настільки об'ємний, що його інколи навіть важко осягнути, розібратися, що є дійсно важливою інформацією, а що є «сміттям», чи взагалі – містифікацією, фальсифікацією тощо. І тому на часі постає питання медіаосвіти.

Українське суспільство потребує ширшого вироблення навичок формування медійної та інформаційної грамотності в умовах пропагандистсько-психологічних війн. Освітні заклади – це саме ті інституції, що мають усі можливості для того, щоб долучитися до формування медіаграмотного споживача. Як для вчителів, так і для учнів важливо стати інформаційно та медійно грамотним, набути певних навичок, пов'язаних з роботою в інформаційному та медіапросторі.

Розпізнавати те, про що ми дізнаємося з мас-медіа, декодувати безкінечний масив щоденної інформації і монтувати з неї нові для себе змісти – це велика майстерність, якою мало хто володіє. Доба, в яку ми живемо, називається інформаційною.

В інформаційному суспільстві діти стають активними споживачами медіаконтенту, вони знаходяться під впливом різноманітної інформації, яка впливає на їхній світогляд, систему цінностей, поведінку. Тому саме у школі учні мають навчатися використовувати медіа в процесі навчання, аналізувати медіатексти, знати правила культури спілкування в інтернеті, володіти аудіовізуальною грамотністю. Кожна людина має розвивати свої навички мислення вищого рівня, критично оцінювати та синтезувати інформацію, до якої відкрився безмежний доступ.

Що таке медіаграмотність? Що це означає – бути медіаграмотним?

Медіаграмотність – складова медіакультури, яка стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати та критично

тлумачити необхідну інформацію, отриману з різних медіа, це сформована якість особистості та необхідна умова грамотної та ефективної поведінки, спосіб мислення в умовах сучасного інформаційного суспільства.

Медіаграмотність, у першу чергу, необхідна школярам, щоб орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі, вміти аналізувати медіатексти в історичному, соціальному, культурному контекстах, розуміти значення медіа в житті кожної людини.

Учні мають уміти характеризувати функції медіа в демократичній державі та наводити приклади їхнього впливу на прийняття рішень; описувати ознаки замовних матеріалів у медіа; знати можливості інтернету та усвідомлювати небезпеки, пов'язані з його використанням.

На уроках суспільних дисциплін мають бути сформовані специфічні навички роботи з медіатекстами:

- проводити пошук інформації в джерелах різного типу, критично аналізувати джерело історичної інформації (характеризувати авторство джерела, час, обставини і мету його створення);

- аналізувати інформацію, розповсюджену в різних знакових системах (текст, карту, таблицю, схему, аудіовізуальний ряд);

- розрізняти в медіаінформації факти і думки, історичні маніпуляції та історичні пояснення;

- брати участь у дискусіях з історичних проблем, пов'язаних з висвітленням у медіа, формулювати власну позицію з обговорюваних питань, використовуючи для аргументації історичні відомості.

На уроках суспільствознавчих дисциплін є необхідним створення під час занять атмосфери порозуміння, взаємоповаги, творчої співпраці, інтерактивної комунікації. У процесі навчання школярів цікавлять не тільки питання теорії, але аналіз подій, явищ, процесів, обґрунтування своєї точки зору стосовно проблеми, тобто відбувається формування критичного мислення особистості. Саме **критичне мислення** – центральне поняття для медіаграмотності, яке має в основі дослідницький підхід.

Критичне мислення має такі характеристики:

1. Самостійність. Ніхто не може мислити за людину, висловлювати її думки переконання, ідеї тощо. Мислення стає критичним тільки якщо має індивідуальний характер.

2. Постановка проблеми. Критичне мислення досить часто починається з постановки проблеми, адже її розв'язання стимулює людину мислити критично. Початок розв'язання проблеми – це збирання інформації про неї, бо роздумувати «на порожньому місці» фактично неможливо.

3. Прийняття рішення. Закінчення процесу критичного мислення – це прийняття рішення, яке дозволить оптимально розв'язати поставлену проблему.

Для того, щоб учні оволоділи **технологіями критичного аналізу** медіатекстів, необхідно на уроці працювати з різноманітними джерелами (газетні, журнальні статті, фотографії, фрагменти з художніх, документальних фільмів, інтернет-статті, реклама, матеріали навчальних сайтів, сторінки в

соціальних мережах тощо). Ці матеріали можуть бути джерелами цікавої інформації для проведення дискусій. Для самостійної роботи вчитель може запропонувати учням виконати вправу «Подвійний щоденник». Переглядаючи фільм, телепередачу, сайт, учень записує в ліву колонку, що найбільше його вразило або здивувало в медіатексті, у праву колонку – які думки у нього виникли. Лише глибокий аналіз медіатекстів дає змогу розпізнати спробу маніпуляцій, оцінити достовірність інформації.

Пошук відповідей на запитання допомагає школярам усвідомлювати різницю між реальною подією та її відображенням у медіатексті, визначати фейкову інформацію, розпізнати «мову ворожнечі».

Важливою методичною умовою формування медіаграмотності учнів на уроках інтегрованого курсу «Громадянська освіта» є використання **проектної технології**. Проекти дають змогу залучити кожного учня до активної діяльності, сприяють розвитку інформаційно-цифрової, соціальної, громадянської компетентностей.

Для виховання самостійної, творчої особистості, здатної вільно орієнтуватися в існуючому медіапросторі, важливим є впровадження вчителем у процесі навчання **кейс-технології**. Саме застосування цієї технології створює умови для розвитку в учнів умінь аналізувати і встановлювати проблему, вести дискусію, формулювати, висловлювати, відстоювати свою точку зору і оцінювати позицію опонента, приймати рішення з урахуванням конкретних умов і наявності фактичної інформації, отриманої з кейсу.

Медіаграмотність – сьогодні це життєво необхідна навичка, якою має володіти кожна особистість, яка спілкується з медіа. Медіаграмотність сьогодні – найважливіший комплекс навичок і знань, необхідних людині в сучасному інформаційному суспільстві. Як знаходити потрібну інформацію і переконуватися в її вірогідності; як відокремлювати пропаганду від фактів і фільтрувати інформацію в ситуаціях конфлікту; що таке інформаційна безпека і чим вона відрізняється від цензури; як розпізнавати маніпуляцію – це лише неповний список викликів, що стоять перед людьми в різних країнах світу, незалежно від соціально-політичної системи, ладу, культури та рівня їхнього розвитку.

Список використаних джерел

1. Журба О. В. Формування медіаграмотності десятикласників на уроках інтегрованого курсу «Громадянська освіта» / О. В. Журба // Збірник наукових праць [Херсонського державного університету]. Педагогічні науки. – 2018. – Вип. 82 (3). – С. 61-64. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2018_82\(3\)_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppn_2018_82(3)_14).
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. – Київ, 2016. – 16 с.
3. «Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін» посібник для вчителів. За ред. В. Іванова, О. Волошенюк, О. Мокрогуза. – К.: Центр вільної преси, Академія української преси, 2016. – 201 с.

4. Медіаграмотність: Підручник для вчителів / Сінді Шейбе, Фейз Рогоу/ Перекл. з англ. С. Дьома; за загал. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. – К.: Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. – 319 с.

Розробка уроку «Інтеграційні процеси в Європі наприкінці ХХ – на початку ХХІ століть. Європейський вибір України»

Навчальний предмет: «Громадянська освіта».

Клас: 10.

Мета: поглибити пізнавальну діяльність учнів; формувати їхню компетентність та креативне мислення в дусі європейських цінностей; формувати в учнів уміння знаходити вихід у складних життєвих ситуаціях; сприяти становленню активної позиції учнів стосовно ідеалів і цінностей розвитку демократичного суспільства в Європі та Україні.

Очікувані результати. Після уроку учні зможуть:

- висловлювати судження щодо реалій процесу євроінтеграції;
- розуміти переваги та недоліки євроінтеграції;
- визначати своє ставлення до участі України в процесах інтеграції;
- пояснювати сутність поняття «європейські цінності», наводити приклади;
- визначати сильні і слабкі сторони європейських цінностей;
- вдосконалити свої вміння аналізувати інформацію, робити висновки, висловлювати свої думки, слухати опонентів;
- займати певну позицію зі спірного питання, підкріплювати її аргументами, відбивати контраргументи, дискутувати цивілізовано.

Тип уроку: практичне заняття.

Структура уроку

I. Організаційний момент.

II. Виклик (актуалізація опорних знань, мотивація).

Гіпотеза. *Якщо відкоригувати зібраний матеріал, то можна з'ясувати: вступати Україні до ЄС, чи поки треба до нього наближатися поступово.*

III. Введення в тему. Осмислення.

Хід заняття.

План.

1. Історія створення ЄС.
 2. Умови вступу країн до ЄС.
 3. Європейські цінності.
 4. Чи потрібен Україні ЄС?
- «За» і «проти» вступу України до Євросоюзу.

Питання для обговорення.

1. Об'єднана Європа: історія та сьогодення.
2. Проблеми та перспективи входження України до ЄС.
3. Європейські цінності: сильні і слабкі сторони.

Вчитель. Які ж завдання, дивлячись на тему і план роботи, ми маємо виконати на уроці? (Відповіді учнів.)

Робота у групах:

4 групи експертів:

- 1) політичні оглядачі;
- 2) статисти;
- 3) єврооптимісти;
- 4) євроскептики.

1. Історія створення ЄС.

Політичні оглядачі: Стисло знайомлять усіх з історією створення ЄС.

Країни-учасники ЄС.

У грудні 1991 р. голови держав та урядів 12 країн, які зібралися в Маастрихті (Нідерланди), вирішили заснувати Союз держав на основі Європейської Співдружності.

1 січня 1993 р. був утворений Європейський Союз.

Взагалі Європейський Союз включає в себе 27 європейських держав.

Вчитель. Наші шановні «експерти» розповіли нам про історію створення Європейського Союзу. Країнам, які прагнуть до ЄС, доведеться провести перебудову своєї економіки, розформувати деякі органи влади, зблизити своє законодавство з правовими актами (нормами) країн ЄС. Це так звані країни другого інтеграційного угруповання. Країни-члени ЄС запровадили єдину валюту – євро. З 1 січня 2002 р. нові купюри – євро – повністю замінили національні валюти. Гімном країн ЄС стала «Ода радості» з 9 симфонії Бетховена, а прапором – синє полотнище з 12-ма золотими зірками. Цифра 12 – вважається символом благополуччя та успіху.

І останнє, на чому ми хотіли зосередити увагу, – це *структура* Європейської ради:

1. Європейська рада – дорадчий орган.
2. Рада Європейського Союзу – законодавчий орган.
3. Європейська комісія – виконавчий орган.
4. Європейський парламент – представницький орган, налічує 626 депутатів. Його обирають загальним голосуванням громадян усіх країн ЄС на 5 років.
5. Європейський суд – найвищий судовий орган. Рада Європейського Союзу та Європейська комісія знаходяться у Брюсселі, а Європейський парламент – у Люксембурзі.

2. Умови вступу країн до ЄС.

Для вступу в ЄС країни-кандидати повинні відповідати основним критеріям, які були встановлені юридично. А також пройти шлях асоційованого членства в ЄС.

Європейський Союз установив три основні критерії:

- Перший – політичний критерій: країни-кандидати повинні мати стабільні інститути, що гарантують демократію, владу закону, права людини, повагу і захист меншин.

- Другий – економічний критерій: країни-кандидати повинні мати дієздатну ринкову економіку та бути у змозі існувати в умовах тиску конкуренції та ринкових сил у межах Союзу.

- Третій – здатність брати на себе зобов'язання членства в ЄС, у тому числі – відданість цілям політичного, економічного та валютного союзу.

Крім того, держава-кандидат проводить Національний Референдум: громадяни повинні проголосувати за вступ країни до ЄС. На сучасному етапі Україна ще не повністю відповідає критеріям ЄС.

Наше місце – в Європейському Союзі. Наша мета – Україна в Об'єднаній Європі. Давайте послухаємо експерта, який займався проблемою Європейського вибору України.

Експерт із євроінтеграції. Сьогодні Європейський Союз та Україна мають спільний кордон і, як безпосередні сусіди, будуть посилювати свою політичну та економічну співпрацю. Україна та ЄС спільно працюватимуть з метою виконання «Плану дій». Європейський Союз визнає європейські прагнення України та вітає її європейський вибір.

Але до вступу в ЄС Україна повинна пройти певний шлях: досягти високого рівня розвитку економіки, продовжити демократизацію, мати відповідну законодавчу базу тощо. Найважливішим чинником вступу України в ЄС має стати свідома підтримка цього вступу широкими верствами населення.

Вчитель. Які ще питання виникли у присутніх до експертів? Що таке європейські цінності?

Орієнтовна відповідь.

Європейський Союз зберігає національні культури й основні цінності країн-учасниць, таких, як повага до людини, її індивідуальності, захист прав людини, відмова від насилля, захист навколишнього середовища, важливе місце сім'ї, право людини на освіту, охорону здоров'я, на роботу і гідну її оплату, свободу слова, право отримувати інформацію, відсутність цензури тощо та сприяє їх розвитку.

3. Європейські цінності.

Метод «Кластер». Слово для пошуку асоціацій – «європейські цінності».

Прогнозовані слова-асоціації:

- людська гідність;
- демократія (рівність, мир, соціальна справедливість, безпека громадян, відкритість, відповідальність, плюралізм, толерантність, повага до чужої точки зору, визнання свободи совісті);
- громадянська відповідальність людини (дотримання законів, протидія пасивності);
- громадянська освіченість;
- компетентність;
- виховання поваги до прав людини;
- вміння знаходити компроміс;
- мова;
- увага до навколишнього середовища;

- громадянськість (здатність приймати необхідні рішення та відповідати за них, жити й діяти в певному соціумі, зберігаючи власне самовизначення, зважаючи на власну громадянську позицію; вміння орієнтуватися у політичному, економічному, культурному та правовому контекстах.

Метод «Займи позицію».

Проблемне питання: «Чи можна вважати ціннісні стандарти Європи взірцем?»

Плакати «За», «Проти», «Це складне для мене питання» – у протилежних кінцях кімнати. Учні стають біля відповідного плакату залежно від їхньої думки та обґрунтовують свою позицію, називають найбільш переконливі аргументи.

4. Чи потрібен Україні ЄС?

«За» і «проти» вступу України до Євросоюзу.

Метод «Дебати».

Бінарне питання: «Що має робити Україна: якомога глибше інтегруватися до ЄС, чи рухатися іншим, самостійним шляхом?»

Учні обмірковують та обговорюють питання, при потребі пишуть свою відповідь на аркуші паперу. Учні обговорюють свої відповіді, формулюють аргументи, що виражають їхню позицію.

Єврооптимісти.

1. Угода з ЄС має посилити економічну інтеграцію, сприяти зоні вільної торгівлі (ЗВТ) і поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС.

2. Україна повинна привести свою економічну систему у відповідність до європейських норм.

3. Також передбачається створення міждержавних органів контролю, рішення будуть прийматися за згодою сторін.

Євроскептики.

Орієнтовна аргументація учнів, які виступають проти української Євроінтеграції.

1. За оцінками аналітиків буде масове закриття українських підприємств і збільшення імпорту товарів з ЄС, що остаточно підірве слабку економіку України.

2. Українські товари можуть виявитися не конкурентно спроможними.

3. На відміну від інших країн Східної Європи, Україні ЄС відмовився списати зовнішні борги в рамках процесу євроінтеграції. Також існують ризики відсутності серйозних інвестицій з боку ЄС.

IV. Генералізація. Рефлексія.

Знання, які ви сьогодні отримали, допоможуть вам краще розуміти сьогодення і зробити в майбутньому свідомий вибір.

Метод «Незакінчене речення». Учні пропонуються підсумкові рефлексивні формули:

- «Для мене сьогодні важливим було...».

- «Сьогодні я навчився...».

- «Мені хотілося надалі навчитися...» (Вони висловлюють свої думки).

V. Підсумки. Оголошення домашнього завдання.

Опрацювати відповідний параграф підручника.

КУЗЬМИЧ Галина Миколаївна,
учитель історії Тарасівської філії
комунального закладу
«Новгородківський навчально-
виховний комплекс імені
заслуженого вчителя України
П.Ф. Козуля «Загальноосвітня школа
I-III ступенів – дошкільний
навчальний заклад»
Новгородківської районної ради
Кіровоградської області»

Основи медіаграмотності на уроках суспільствознавчих дисциплін

Медіаграмотність визнана однією із ключових навичок XXI століття. Саме навички медіаграмотності унеможливають сприйняття медіатекстів поза суспільним і політичним контекстом, і саме громадський попит – запорука функціонування незалежних медіа. Українське суспільство потребує ці навички особливо тепер, у період громадсько-політичної кризи, коли медіаспоживач перебуває ніби у «лійці» інформаційних потоків і навіть у вдумливих, освічених людей зростає схильність передовіряти комусь роль гейткіперів-брамників, таких собі ключових посередників і розпорядників, які відкривають чи закривають інформацію, замість того, щоб самим дізнатися думку інших або навчитися розпізнавати, чи можна довіряти цій інформації [1].

Актуальність медіаграмотності в Україні зумовлена тим, що сучасне суспільство характеризується збільшенням ролі інформації і знань у житті суспільства; створенням глобального інформаційного простору, який забезпечує ефективну інформаційну взаємодію людей, їхній доступ до світових ресурсів і задоволення потреб щодо інформаційних продуктів і послуг.

В освітньому процесі для вироблення практичних навичок доцільно застосовувати різноманітні методи та форми навчання. Для засвоєння навчального матеріалу шляхом практичної діяльності учнів необхідно широко використовувати розвиваючі, інтерактивні методи, надаючи їм перевагу над репродуктивними. Це передбачає поєднання індивідуальних, групових та фронтальних форм роботи, застосування як ефективних традиційних, так і інноваційних, зокрема інтерактивних, методів навчання [1].

«Медіаграмотність – це сукупність знань, навичок та умінь, які надають людям можливість аналізувати, критично оцінювати і створювати повідомлення різних жанрів та в різних формах для різних типів медіа, а також розуміти й аналізувати складні процеси функціонування медіа в суспільстві, та їх вплив», – так звучить одне з академічних визначень. По суті, в основі медіаграмотності – модель, яка заохочує людей замислюватися над тим, що вони дивляться, бачать, читають.

Завдання медіаграмотності полягає у трансформації медіаспоживання в активний та критичний процес, допомагаючи людям краще усвідомити потенційну маніпуляцію, а також допомогти зрозуміти роль мас-медіа і ЗМІ у формуванні громадської думки [2].

Взагалі, вважається, що термін «медіаграмотність» був виведений від термінів «критичне бачення» та «візуальна грамотність». Також використовуються такі терміни, як «технологічна грамотність», «інформаційна грамотність», «комп'ютерна грамотність» [3].

Найкраще прищеплювати медіаграмотність ще з юного віку через медіаосвітні елементи в навчальному процесі. Дітей потрібно не захищати від медіа (це треба, до речі, пояснити багатьом батькам) – вони мають готуватися до того, щоб бути активними учасниками медіапроцесу [2].

Медіаграмотний учень має бути здатний критично та усвідомлено оцінювати медіатексти, підтримувати критичну дистанцію щодо популярної культури та чинити спротив маніпуляціям.

Навчання медіаграмотності має дати учням змогу:

- розвивати здатність, знання та відношення, необхідні для аналізу способів, за допомогою яких медіа активно конструюють реальність;
- здобувати знання соціального, культурного, політичного та економічного значення цих конструкцій та цінностей, які вони розповсюджують;
- розвивати рівень оцінювання та естетичного сприйняття медіатекстів;
- декодувати медіатексти, щоб розпізнавати та оцінювати культурні цінності, практичну значущість, ідеї, що містяться в них;
- розпізнавати, аналізувати та застосовувати різноманітність технічного використання та створення медіатекстів;
- усвідомлювати, що ті, хто створюють (конструюють) медіатексти, роблять це, виходячи з багатьох мотивів (контроль, тиск, тощо) – економічних, політичних, культурних, організаційних, технічних, соціальних;
- зрозуміти, що кожна людина залучена до селективного та аналітичного процесу дослідження медіатекстів [3].

Розробка уроку «Комунікація, інформація, медіа»

Навчальний предмет: «Громадянська освіта».

Клас: 10.

Тема уроку: Комунікація, інформація, медіа.

Мета: формувати в учнів знання про поняття: мас-медіа, медіатекст, комунікація, реклама; ознайомити учнів зі специфікою функціонування в соціумі сучасних засобів масової інформації; розвивати у дітей вміння робити висновки, наводити аргументи на підтвердження власної думки; розвивати логічне мислення та вміння формувати й чітко висловлювати свої думки;

формувати позитивне ставлення до мас-медіа; виховувати ідею свободи інформації в сучасному світі.

Основні поняття: мас-медіа, медіатекст, комунікація, реклама.

Обладнання: підручник, мультимедійна дошка, робочі зошити.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

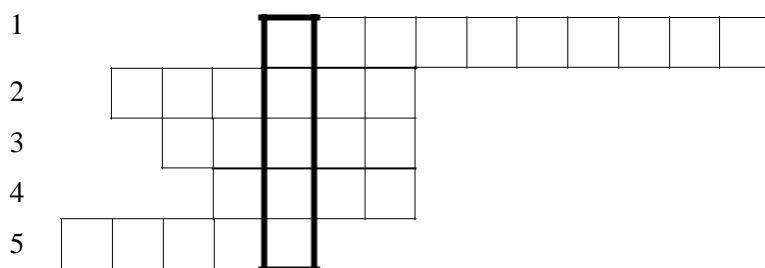
Структура уроку

I. Актуалізація опорних знань.

Повідомлення теми та мети уроку.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Учитель. Пропоную вам розглянути декілька загадок і відповіді вписати у клітинки кросворду, намальованого на дошці. Слово, яке з'явиться у виділеній колонці, підкаже вам, про що ми з вами будемо говорити на уроці.

Загадки:

1. Що люблять дорослі й діти дивитися більш за все на світі?
(Мультфільм)
2. Язика вона на має, та в кого зранку побуває, той багато знає. (Газета)
3. Не людина, а розмовляє. (Радіо)
4. Було німе і чорно-біле, а тепер кольорове та звукове. (Кіно)
5. Не дерево, а з листям, не людина, а говорить. (Книга)

Після розгадування кросворду учні можуть прочитати ключове слово МЕДІА.

II. Вивчення нового матеріалу.

1. Поняття «мас-медіа».

Вчитель. Розвиток демократичної держави, становлення громадянського суспільства й особистості в ній годі навіть уявити без засобів масової інформації (скорочено – ЗМІ) і засобів масової комунікації (ЗМК). Ще ніколи людина не зазнавала такого тотального (всеосяжного) впливу цих засобів, як у нинішньому сторіччі. Ще ніколи людство не відчувало такої колосальної залежності від цих засобів, як тепер, в епоху інтернету. Тож для того, щоб зрозуміти силу або владу засобів масової інформації та масової комунікації в сучасному світі, з'ясуємо, що таке медіа загалом. Часткова відповідь на це запитання прихована в походженні слова «медіа». Українська мова запозичила його з англійської. У ній «media» є скороченням від «media of mass communication(s)» «media of communication(s)» і дослівно означає «засоби масової комунікації», «засоби комунікації». Своєю чергою, англійське «media» (до речі, це слово вживається лише у множині й не змінюється) утворене від

латинського «medium» – засіб, спосіб. Відповідно поняттям «медіа» називають засоби та способи зв'язку й передачі інформації. Саме передавання найрізноманітнішої інформації, тобто відомостей, даних, повідомлень (меседжів), – найголовніше завдання медіа.

Формування поняття

Медіа – це те, що доносить до нас (у просторі й часі) певні повідомлення (меседжі) за допомогою візуальних (зорових), аудіальних (слухових) і візуально-аудіальних (зорових-слухових) засобів, зокрема інформаційно-комунікативних і комунікаційних технологій.

Медіатекст (від лат. *mediatextus*) – повідомлення, текст будь-якого медійного виду і жанру.

Інформація – це відомості, знання про навколишній світ.

Запитання.

1. Якою є роль медіа в сучасному світі?
2. Які функції мас-медіа в суспільстві?
3. Як ви розумієте значення вислову: «Із появою мас-медіа інформація перетворилася на продукт»?

Робота з документом у групах.

Опрацювати текст документа й відповісти на запитання.

Дослідник мас-медіа А. Чорних про їх сучасний стан.

Дані опитувань громадської думки постійно демонструють існування у людей відчуття, що їм повідомляють занадто багато поганих новин. При цьому респонденти більше стурбовані обсягом поганих новин, а не власне новинами такого роду, які для них є одночасно захопливими та відразливими. Синдром

поганих новин загострюється схильністю засобів мас-медіа показувати проблеми, але не їх вирішення, сприяючи виникненню серед споживачів медіатекстів відчуття безсилля. Повідомляючи новини, мас-медіа часто нехтують мобілізуючою інформацією – пропозиціями щодо дій і необхідними для цього деталями, такими, як номери телефонів та адреси. Крім того, у межах викривальних статей традиційні інститути часто подають як неефективні й не здатні вирішувати соціальні проблеми.

Запитання.

1. Які проблеми сучасних мас-медіа бачить автор?

2. Як описаний автором сучасний стан мас-медіа впливає на суспільство?

Останнім часом інтернет набув значної популярності. Його головною особливістю, порівняно з іншими медіа, є те, що споживач має найбільше можливостей для вибору медіатексту, а також для долучення до його творення та реагування на вже не існуючі тексти. Також він поєднує різні види медіатекстів: візуальні, звукові, власне текстові.

2. Комунікація.

Учитель. Із поняттям «комунікація» найчастіше пов'язують передавання й отримання інформації. Однак, на відміну від технічних систем (машин), людська комунікація – не лише передача інформації, а й обмін думками, ідеями, цінностями, емоціями між людьми. Інакше кажучи, це ще і спілкування. Комунікацію нерідко навіть ототожнюють зі спілкуванням, вважаючи їх взаємозамінюваними поняттями. У процесі обміну інформацією (спілкування) відбуваються вплив і взаємодія (інтерація) тих, хто бере участь у комунікації, – окремих осіб або груп осіб. Обмін інформацією неможливий без її сприймання, інтерпретації та розуміння (перетворення у знання, в особистісні смисли) людиною (групою). Якщо спробувати одним словом визначити мету комунікації, то це буде «розуміння». Чому саме розуміння, а не передавання інформації? Передбачаючи ймовірність такого запитання, пропонуємо допитливим читачам звернути увагу на значення слова «комунікація». Нагадаємо, що в латинській мові (communicatio від communicare) воно дослівно означає «робити спільним, зв'язувати, об'єднувати, спілкуватися».

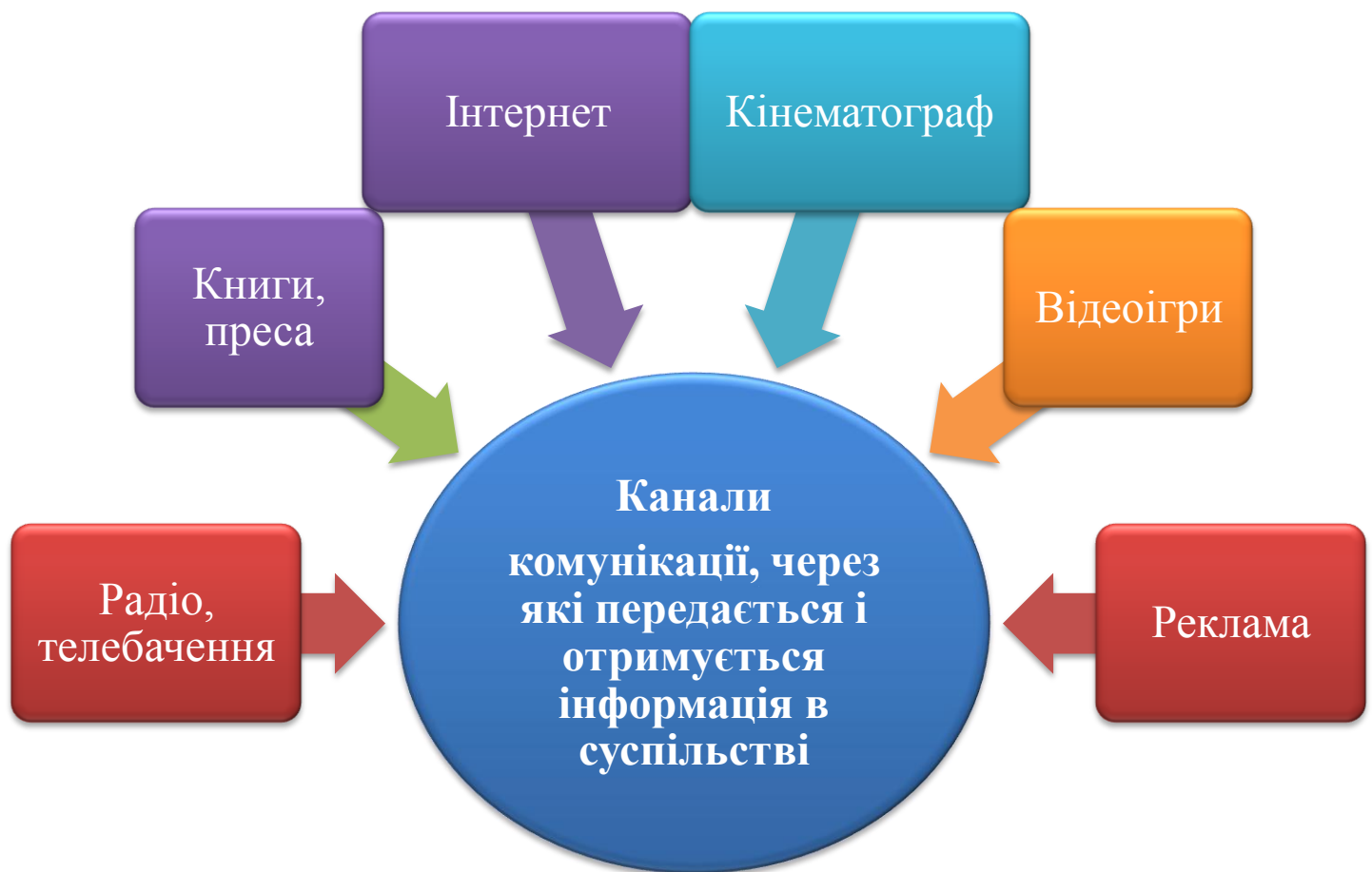
Формування поняття.

Комунікація – це процес обміну інформацією між двома або більше особами.

Запитання. Назвіть основні канали комунікації, через які передається й отримується інформація в суспільстві?

Учитель. Існують такі канали комунікації, через які передається і отримується інформація в суспільстві: книги, періодична преса, радіо, телебачення, кінематограф, інтернет, відео- та комп'ютерні ігри, музичні записи (наприклад, CD), біл-борди та інші типи реклами, зокрема слова або зображення на одязі, інформація в магазинах або на стадіонах, упакуванні їжі, постери та флаєри тощо; за допомогою планшетів або MP3-плеєрів, мобільних та інших пристроїв.

Робота зі схемою.

3. Реклама

Учитель. Оскільки завданням мас-медіа є інформування з певного метою, то до однієї з невід’ємних складових мас-медіа дослідники відносять і рекламу. Вона є способом масового поширення інформації про товар або послугу, їх переваги порівняно з іншими товарами та послугами, а також переконання споживачів у тому, що рекламоване є для них необхідним і вартим їхніх коштів.

Види реклами:

Комерційна реклама. Такий вид реклами спрямований на отримання прибутку.

Соціальна реклама. Її завданням є привернення уваги суспільства до соціальних проблем: забруднення навколишнього середовища, насилля в сім’ї, популяризування волонтерства та благодійності.

Політична реклама. Вона є засобом, який використовують політичні сили для боротьби за голоси виборців, а також для інформування громадськості про існування політичних організацій, політичних діячів та їхньої позиції.

Запитання. Які ознаки мас-медіа має реклама?

Робота зі схемою.

Слово "реклама" походить від латинського "голосно кричати".
Новий період у її розвитку настає у середині XV ст., після винайдення друкарського станка. У середині XVII ст. з'явилася перша реклама кави, шоколаду, чаю. 1657 року в Англії виник перший професійний рекламний журнал "The Public Advertiser" ("Громадський радник").

Вимоги

- максимум інформації з мінімумом слів;
- доказовість і зрозумілість;
- стислість і лаконічність;
- видовищність, оригінальність і неповторність у деталях

Функції

- Текст у рекламі виконує дві функції: мовну (передавання змісту) і художню (елемент композиції).
- Текст реклами має бути: яскравим за задумом, дотепним, коротким, чітким, доступним, привабливим, таким, що легко запам'ятовується.

Види реклами за метою

- комерційна (економічна);
- соціальна (виходить за межі економічних видань);
- політична (зокрема передвиборна).

III. Підсумки уроку.

Уявіть, що медіа припинили існування. Назвіть три речі, які з вашого життя зникнуть, і що натомість з'явиться.

IV. Домашнє завдання.

1. Опрацювати відповідний параграф підручника.

2. Напишіть есе на тему «Вплив мас-медіа на сучасну людину – це позитивне чи негативне явище?»

Список використаних джерел

1. Основи медіаграмотності: Навчально-методичний посібник для вчителя 8 (9) клас. Плани-конспекти уроків / За ред. В.Ф. Іванова, О.В. Волошенюк, О.П. Мокрогуза. – Київ: Академія української преси, Центр вільної преси, 2014. – 190 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.aup.com.ua/book035/>.

2. Чому важливо бути медіаграмотним. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/suspilstvo/chomu-vazhlyvo-buty-mediagramotnym>.

3. Медіаграмотність: Підручник для вчителів / Сінді Шейбе, Фейз Рогоу/ Перекл. з англ. С. Дьома; за загал. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. – К.: Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. – 319 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.aup.com.ua/sindi-sheybe-feyz-rogou-mediagramotni/>.

4. Громадянська освіта. Інтегрований курс, рівень стандарту: підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. // І. Д. Васильків, В. М. Кравчук, О. А. Сливка, І. З. Танчин, Ю. В. Тимошенко, Л. М. Хлипавка-Тернопіль: 2018 р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://portfel.info/load/10_klas/gromadjanska_osvita/vasilkiv_2018_rik/511-1-0-25812.

5. Громадянська освіта. Навчальна програма інтегрованого курсу для 10 класів загальноосвітніх навчальних закладів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/school/program/program-10-11/58875/>

ДОНЦОВА Ірина Миколаївна,
заступник директора
з виховної роботи
Центральноукраїнського вищого
професійного училища
імені Миколи Федоровського

Розробка уроку «Маніпулятивний вплив медіа»

Навчальний предмет: «Громадянська освіта».

Клас: 10.

Тема уроку: «Роль медіа у провокуванні конфліктів та поширенні стереотипів».

Мета: формування ключових, галузевих та предметних компетентностей: сформувати на уроці поняття про роль медіа у провокуванні конфліктів та поширенні стереотипів; розкрити сутність «мови ворожнечі», пропаганди, фейку і джинси; ознайомити зі стереотипами в мас-медіа, навчити розпізнавати «мову ворожнечі», визначати дискримінаційні практики та поведінку; розвивати вміння критично аналізувати медіаповідомлення, описувати ознаки «мови ворожнечі» і здатність її розпізнати; виховувати доброзичливе ставлення одне до одного.

Основні поняття: «мова ворожнечі», пропаганда, інформаційна війна, прийоми маніпуляції, предмет впливу мас-медіа, внутрішній захист (фільтри), ефект медіа, інструменти впливу медіа, психологічне зараження та наслідування, переконування, маніпулювання, фейк, джинса.

Очікуванні результати від здобувача освіти:

- знає зміст основних понять;
- характеризує функції медіа в демократичній державі та наводить приклади їхнього впливу на прийняття рішень;
- знає можливості інтернету та усвідомлює небезпеки, пов'язані з його використанням;
- здатний усвідомити різницю між реальною подією та її відображенням у медіатексті;
- володіє базовими технологіями запобігання впливу маніпулятивних та пропагандистських медіаповідомлень;
- описує ознаки «мови ворожнечі» і здатний її розпізнати;
- знає, яким чином перевірити достовірність джерел інформації;
- володіє базовими технологіями критичного аналізу медіатекстів;
- здатний простежити переваги і ризики під час користування соціальними мережами;
- не вживає «мову ворожнечі».

Тип уроку: практичне заняття, урок використання знань, умінь, навичок.

Структура уроку

I. Вступна частина.

Медіа – ефективний інструмент для здійснення різного роду маніпуляцій у сучасному інформаційному суспільстві. Це можливість масового впливу на підсвідомість людей.

Тому сьогодні медіаринок має широкі можливості із залученням великих потоків інвестицій, а можливість володіти медіа стає основною запорукою успіху та реклами для відомих багатіїв, політиків, бізнесменів та інших зацікавлених осіб.

II. Актуалізація опорних знань.

Робота із зображенням.

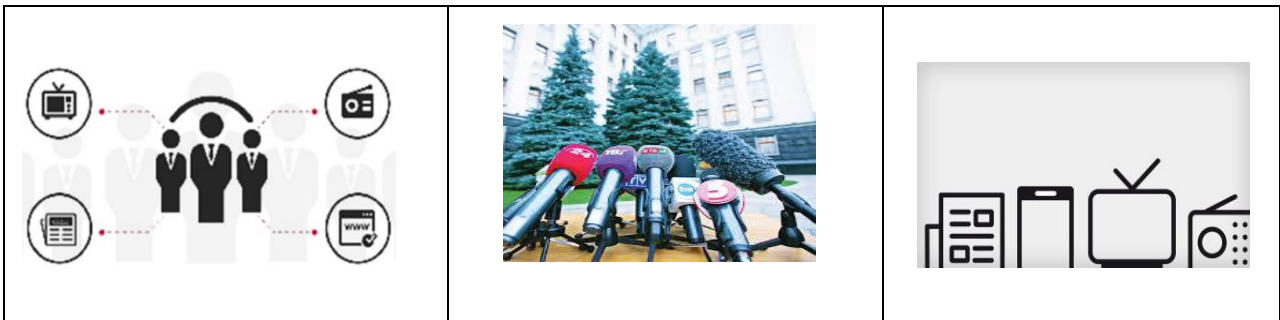

Рис.1. Медіавласність

Джерело зображення:

<https://politkrytyka.org/2016/10/12/komu-nalezhat-ukrayinski-zmi/>

Запитання до рис. 1:

1. Які асоціації виникають, коли ви дивитесь на зображення?
2. Які форми власності мають медіа?
3. Для чого впливові особистості прагнуть володіти медіа?
4. Чи впливають власники медіа на інформаційний потік, який лунає з їхніх каналів? Якщо так, то чому?

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Прийоми медіаманіпуляцій.

Щоденно ми чуємо безліч новин із різних джерел інформації. Одні новини ми одразу забуваємо, а деякі обговорюємо досить емоційно упродовж певного періоду. Чому це так відбувається? Відповідей існує багато, а основною є те, що саме через ЗМІ здійснюється маніпулювання масовою свідомістю.

Рис. 2. Маніпуляція

Джерело зображення:

<http://nepryakhin.ru/news/5-vidov-manipulyacii-kotorye-otrabatyvayut-na-vas-kazhdyj-den/>

Особи, котрі виготовляють медійний продукт, використовують певні прийоми для подачі інформації, іноді поєднуючи їх.

Найпоширенішими прийомами маніпуляцій є:

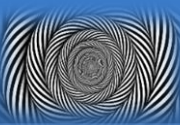
Контролювання та дозування правди

Фабрикування фактів

Навішування ярликів

Ілюзія плюралізму

Посилання на авторитетів

Відсутність у ЗМІ альтернативної інформації

Контрастна подача інформації

Прикриття безпрограшними поняттями

Зміна змісту інформації

Повторення однієї і тієї самої інформації

Подача суперечливих одне одному повідомлень

Стереотипи

Відволікання уваги від головного на другорядне

Завдання на закріплення.

Давайте розглянемо ситуації та визначимо, які прийоми маніпуляцій використано в поданих ситуаціях.

1. Існують судження, що «грузини дуже емоційні», «На Заході не люблять східняків», «усі мусульмани агресивні», «неоплачувану хатню роботу має виконувати жінка, а чоловік може їй лише “допомагати”».

2. Марина вирішила влаштуватися на роботу у велику рекламну компанію. Прийшла на співбесіду своєчасно, і секретар запропонував їй почекати, поки звільниться директор, у приймальній. Очікуючи, Марина почула розмову двох співробітників: «Ти знаєш, як Вадим Максимович відноситься до новоприйнятих людей. Він буде прискіпуватися до тебе доти, доки не візьмуть на роботу нового маркетолога. Я впевнена у цьому.»

Що на вашу думку в своїй розмові зробили працівники?

Висновок: отже, ми бачимо в першій ситуації приклади стереотипів, а у другій – навішування ярликів.

2. *Небезпека пропаганди.*

Рис. 4. Пропаганда

Джерело зображення: <https://imi.org.ua/monitorings/metody-vplyvu-propagandy-ta-protydiya-num-i30638>

Робота з поняттями

Пропаганда – це будь-яка систематична спроба впливу на думку чи позицію великої кількості людей, перш за все з використанням символічних знаків. Це певна форма комунікації, що спрямована на засвоєння чи відкидання певної інформації з метою впливу на організацію, групу, індивіда [2].

Інформаційна війна – це війна за допомогою інформації, яка має вплив на масову свідомість. За умови вдалого маніпулювання свідомістю мас можна досягти практично будь-якої мети: знищити опонента, прибрати з дороги конкурентів чи розпалити війну [3].

Рис. 5. Характеристики пропаганди.

Джерело інформації: <https://labipt.com/approaches-to-the-definition-of-propaganda/>

Пропаганда використовується з певною метою, тобто у повідомленні може міститися крім явного змісту прихований, завуальований підтекст. Складність полягає у тому, що часто важко визначити наявність пропагандистських впливів, для цього слід добре розрізняти техніки і методи пропаганди.

ПРОПАГАНДА	Види	За емоціями	За напрямком психологічного впливу	За типом джерела інформації
	Військова	Позитивна (конструктивна)	Пропаганда створення	Біла пропаганда (відкрита)
	Спортивно-медична		Пропаганда стійкості та героїзму	
	Комерційна		Пропаганда освіти	Сіра пропаганда
	Наукова	Пропаганда руйнування		
	Політична	Негативна (деструктивна)	Пропаганда поділу	Чорна пропаганда
	Пропаганда дегенерації		Пропаганда залякування	
			Пропаганда відчаю	

Таблиця 1. Пропаганда та її типи [4]

Шляхи подолання пропагандистського впливу		
Міжнародний	Внутрішньо-державний	ЗМІ
<ul style="list-style-type: none"> - міжнародне законодавство; - міжнародні суди; - міжнародні організації. 	<ul style="list-style-type: none"> - розвиток медіаосвіти; - реальне втілення інформації; - заборона і блокування небезпечної інформації. 	журналістська освіта

Таблиця 2. Шляхи подолання пропаганди

Завдання на закріплення.

Дайте стверджувальну відповідь «так» або «ні».

1. Термін «пропаганда» тотожний з термінами «реклама», «заклик», «агітація», «вплив».
2. Під час використання пропаганди повідомлення не має чіткої мети та завуальованого підтексту.
3. Пропаганда застосовується з метою передачі інформації.
4. Під час використання пропаганди виникають нейтральні почуття.
5. У пропаганді використовуються методи опису, передачі, відображення та порівняння.
6. В кінцевому результаті при використанні пропаганди для цільової аудиторії ми маємо викривлення світогляду та зміну поглядів.

3. «Мова ворожнечі» та її ознаки.

Однією з ознак пропаганди є «мова ворожнечі».

Робота з поняттям.

«Мова ворожнечі» – це будь-які вислови, контекст чи візуальне зображення, що призводить до створення або ж поглиблення вже існуючої ворожнечі між відмінними за певними ознаками групами суспільства.

Рис. 6. Ознаки «Мови ворожнечі»

МОВА ВОРОЖНЕЧІ У ЗМІ

ЯКОЮ ВОНА БУВАЄ ТА ДО ЧОГО ПРИЗВОДИТЬ

Мова ворожнечі — це будь-які вислови, контекст чи візуальне зображення, що призводять до створення або ж поглиблення вже існуючої ворожнечі між відмінними за певними ознаками групами суспільства.

В межах українського конфлікту це групи відмінні найчастіше за територіальним походженням, політичними чи соціальними поглядами.

МОВА ВОРОЖНЕЧІ ПОДІЛЯЄТЬСЯ НА ЖОРСТКУ, СЕРЕДНЮ ТА СЛАБКУ

В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ ДО МОВИ ВОРОЖНЕЧІ МОЖНА ВІДНЕСТИ:

ЖОРСТКА:

Прямі заклики до насилля;

Завуальовані заклики до насилля;

Заклики до дискримінації;

Заклики не дати групі можливості закріпитися в регіоні.

СЕРЕДНЯ:

Виправдування випадків насилля та дискримінації;

Твердження про кримінальність певної територіальної чи етнічної групи;

Звинувачення певної групи у негативно-му впливі на суспільство чи державу;

Ствердження про її неповноцінність.

СЛАБКА:

Створення негативного іміджу певної групи суспільства;

Ствердження про моральні недоліки такої групи;

Протиставлення однієї групи іншій;

Згадування групи чи окремих її представників у принизливому чи образливому контексті;

Пряме або завуальоване ствердження того, що одна група створює незручності в існуванні іншої.

НАСЛІДКИ НЕКОРЕКТНОГО ВИСВІТЛЕННЯ КОНФЛІКТУ ТА ЛЮДЕЙ, З НИМ ПОВ'ЯЗАНИХ.

Поглиблення існуючого конфлікту;

Роз'єднання суспільства;

Створення нового конфлікту;

Порушення прав людини;

Кризи політичні та економічні;

Загострення дискримінації.

Застій розвитку країни чи навіть її регресія;

Використана класифікація центру «Сова», визначення та адаптація ІМІ.

Інститут масової інформації

Посольство Королівства Нідерланди в Україні

Рис. 7. Мова ворожнечі у ЗМІ

Джерело зображення: <https://imi.org.ua/advices/mova-vorojnechi-u-zmi-yakoyu-vona-buvae-ta-do-chogo-prizvodit-infografika-i2374>

4. Фейк та джинса.

Пропагандисти і маніпулітори у ЗМІ доволі часто вдаються до такої «зброї масового ураження», як фейк і джинса.

Робота з поняттями.

Фейк – це подання фактів у спотвореному вигляді або подання свідомо неправдивої інформації.

До того ж фейк – це спосіб маніпуляції свідомістю шляхом надання неповної інформації, спотворення контексту, частини інформації з метою підштовхнути аудиторію до дій чи думок, які потрібні маніпулятору.

Ознаки фейку	
ДЖЕРЕЛА	<ul style="list-style-type: none">- Відсутність джерел інформації.- Анонімні джерела.- Інформація, взята із соцмереж, з акаунтів, які не верифіковані.- Лінк на підозрілі або маловідомі джерела.- Інформація від організацій, які були помічені в поширенні неправдивих даних.- Недостовірні цитати.
ЕКСПЕРТИ	<ul style="list-style-type: none">- Представники структур, яких не існує в реальності.- Експерти без вказування інституції, яку представляють.- Анонімні експерти («Вчені вважають...»).- Експерти, які фінансуються зацікавленою стороною і просувають її точку зору.- Політично заангажовані експерти.
ЕМОЦІЇ	<ul style="list-style-type: none">- Думка чи оцінка подається як факт.- Заголовок не відповідає новині або є надміру емоційним.- Емоційне накручування в матеріалі.- Апеляція до забобонів, конспірологічних теорій.- Журналіст вживає в матеріалі слова, що викликають позитивні або негативні емоції.- Навішування ярликів, поширення стереотипів.
ПОДАННЯ ФАКТІВ	<ul style="list-style-type: none">- Соціологічні дані без вказання вибірки, замовника, географії, похибки, дати.- Однобоке подання фактів, оцінок і коментарів, узагальнення.- Викривлене подання новини: реальні факти змішуються з неправдою.- Недостовірні фото, відео, які використовуються як підтвердження інформації.- Недостовірний або спотворений переклад цитати, коментаря з іноземних джерел.

Таблиця 3. Ознаки фейку [5].

Джинса – це журналістський матеріал, або матеріал прес-служб, що спрямований на поліпшення або ж створення позитивного іміджу політичних

партій, окремих політиків або людей, торгівельних марок або окремих товарів, державних структур, а також благодійних фондів та релігійних організацій, та не позначений як реклама зрозумілим для переважної більшості людей чином.

Рис. 8. Види джинси

Заповніть порівняльну таблицю.

№ з/п	Питання для порівняння	Фейк	Джинса	«Мова ворожнечі»
1.	Основна мета?			
2.	Подання фактів?			
3.	У чому полягає небезпека для аудиторії, на яку спрямовується?			
4.	Які наслідки може мати їх використання?			

I. Закріплення вивченого матеріалу.

Завдання.

Опрацюйте інформаційні картки і розподіліть їх за напрямками:

- пропаганда;
- фейк;
- «мова ворожнечі»;
- джинса.

Картка 1.

«ПриватБанк» випустив серію банківських карток до 25-річчя Незалежності України.

Картка 2.

Кульові блискавки відчують хвили страху й можуть атакувати.

Картка 3.

25-річний донеччанин намагався винести продукти з франківського супермаркету.

Картка 4.

Нас посварили українські політики, українцям і росіянам нема чого ділити.

Домашнє завдання.

За допомогою інтернету (або на прикладі з власного життя) розшукайте по два приклади фейкової новини, джинси, пропаганди, «мови ворожнечі».

Список використаних джерел

1. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін: Посібник для вчителя / За ред. В. Іванова, О. Волошенюк, О. Мокрогуза – К.: Центр вільної преси, Академія української преси, 2016. – 201 с.
2. Підходи до визначення терміну «пропаганда». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://labipt.com/approaches-to-the-definition-of-propaganda/>.
3. Інформаційна війна – зброя масового знищення. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/rus/articles/2006/04/20/4399050/>
4. Класифікація видів пропаганди. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://studfile.net/preview/5110603/page:17/>.
5. Як визначити та зловити фейк. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://imi.org.ua/advice/yak-vyznachyty-ta-zlovyty-fejk-i2388>.
6. Що таке українська «джинса». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://imi.org.ua/articles/scho-take-ukrajinska-djinsa-i293>.

ПЕТРУШКА Людмила Миколаївна,
вчитель історії Рівнянської
загальноосвітньої школи I-III ступенів
№ 2 Новоукраїнської районної ради
Кіровоградської області

**Конспект уроку з громадянської освіти на тему:
«Кіберзлочинність. Особливості захисту прав
дітей та молоді в інтернеті»**

Мета: поглибити знання з безпеки інтернету, дослідити негативний вплив інтернету на розвиток людини, ознайомитися з поняттям «кіберзлочинність» та її різновидами, розглянути правила безпечного користування інтернетом; розвивати вміння критичного аналізу та систематизації інформації, вміння розрізнити відмінність між фактами та «фейком»; виховувати повагу до інтелектуальної праці та до культури спілкування, вміння захистити свої права у віртуальному світі.

Обладнання: комп'ютер, соціальні ролики про безпеку в інтернеті, схема-павутинка (можна графічну, а можна сплести в натуральному вигляді з ниток, які згодом будемо розплутувати), ілюстрації, роздатковий матеріал.

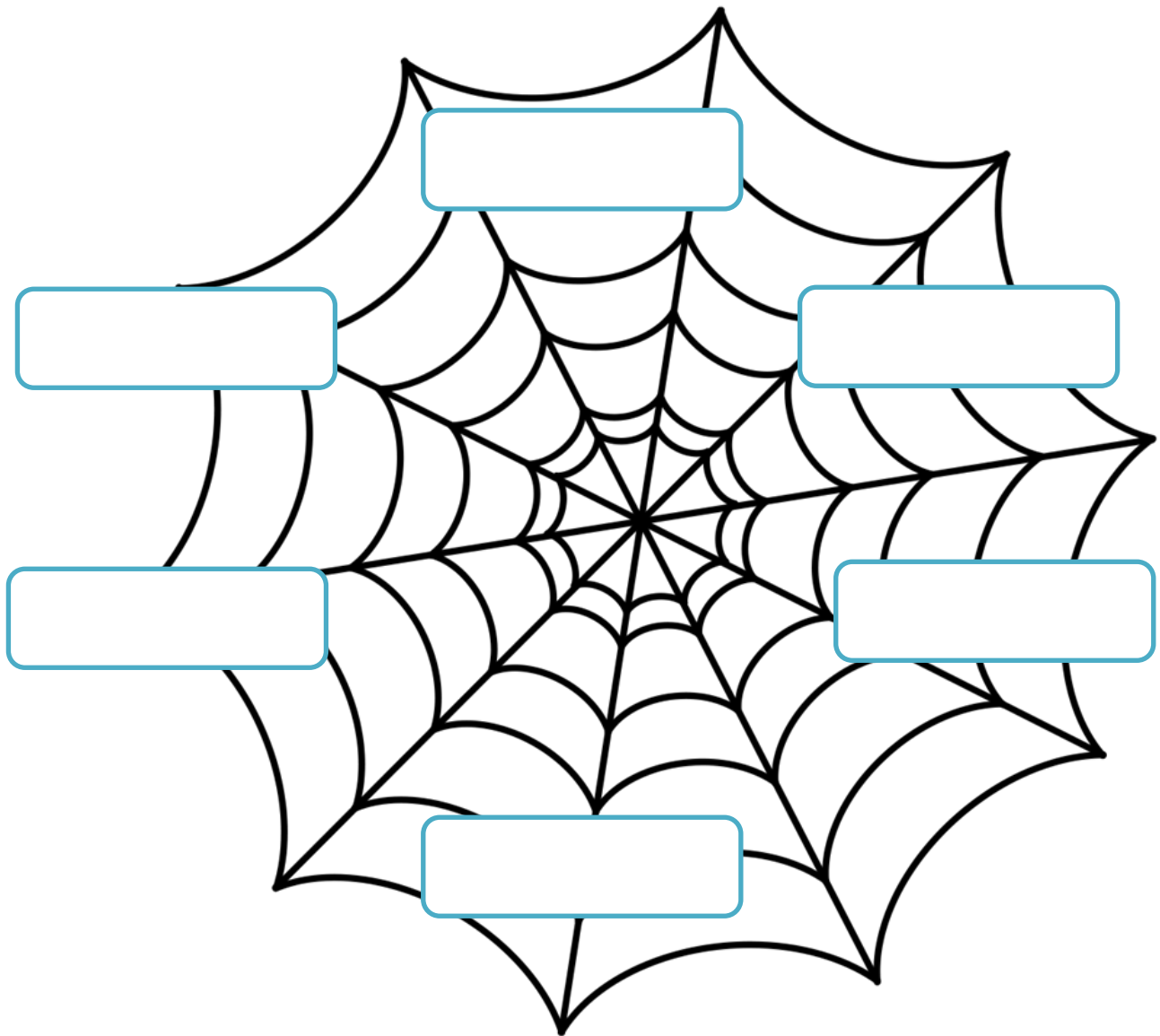
Структура уроку

I. Підготовчий етап.

1. Перевірка готовності класу до уроку;
2. Актуалізація пізнавальних знань учнів:

Сучасна молодь зовсім не може жити без використання мобільних телефонів, комп'ютерів та різних гаджетів з інтернетом. На минулому уроці ми ознайомилися з поняттями «інтернет» та «соціальна мережа». Для узагальнення виконаємо вправу.

Вправа «Асоціація». На дошці – ілюстрація схеми-павутини, яку учні заповнюють асоціаціями до поняття «інтернет». Варіанти відповідей: мережа, можливості, інформація, спілкування, розваги, відпочинок, багато друзів, пошук, купівля вдома, шахрайство, віруси, крадіжки, булінг, доступ до приватної інформації, вплив на здоров'я, страх, залежність і т.д.

Вчитель. Інтернет цікавий і корисний для розвитку і навчання, дає безмежний простір для самопізнання, але, як ви бачите на нашій схемі, є багато небезпек для фізичного та психічного здоров'я кожного з нас. Не даремно ми бачимо саме павутину, що досить часто називають мережею інтернет. Вона приховує пастки для необізнаних та довірливих людей.

Бесіда. Які дієслова можна використати, характеризуючи слово «павутина»? (заманює, втягує, вбиває, шкодить, тримає...).

1. Чи можна використати ці дієслова, характеризуючи інтернет?
2. Як ви думаєте, чи може нашкодити особисто нам інтернет?

Епіграф уроку:

Безпека в інтернеті – це як власна гігієна: про неї треба дбати щодня.

II. Основний етап.

1. Оголошення теми та мети уроку.
2. Мотивація пізнавальної діяльності:

Протягом уроку спробуємо розплутати мережу, дізнавшись про на перший погляд невідомі пастки, що нас очікують, та навчимося їх оминати, працюючи в інтернеті.

Переглянути відео про безпеку в інтернеті.

Поміркуйте, чому так багато різних навчальних відео про безпеку є в інтернеті? Визначте, які приховані проблеми виникають під час користування мережею? <https://youtu.be/KrWQVGRqyo8>

Варіанти відповідей уточнюються під час аналізу відео учнями:

- не завантажувати особисту інформацію (адресу, вік, школу, номер телефону, власний відпочинок та плани на майбутнє);
- думати, з ким ділитися своєю інформацією: вона стає доступною для друзів твоїх друзів, серед них можуть бути злочинці, які приховують правдиву інформацію про себе;
- багато друзів у мережі – це не круто, додавати їх потрібно тільки якщо знаєш їх у реальному житті;
- соціальні мережі та онлайн життя не повинні заважати розвитку твого реального життя.

Вчитель: Лікарі, психологи, батьки переживають, що діти втрачають можливості живого спілкування, мало рухаються та не відпочивають разом, сидячи за телефонами, багато їдять та хворіють. Так інтернет захоплює майже все наше життя.

III. Вивчення нового матеріалу.

Вчитель: Повертаючись до нашої справи «Асоціації» ми бачимо, що серед негативного від користування мережею зустрічаються такі поняття, як: «шахрайство», «крадіжка», «булінг», «маніпуляції», «залякування», «вимагання» і т.д.

- Як ви думаєте, яке юридичне поняття можна використати для характеристики цих дій? (Злочин)
- Якщо цей злочин здійснено в мережі, чи буде за ці дії юридична відповідальність?

«Кіберзлочинність» та її види.

Робота у групах: учні об'єднуються в 4 групи, опрацьовують джерела медіа «Топ інтернет-шахрайства», які висвітлюють інформацію про види кіберзлочинності, визначають, які протиправні дії були здійснені.

1. «Доброго дня, вам телефонує служба безпеки банку...» Такі слова вас повинні відразу насторожити, адже служба безпеки банку клієнтам не телефонує. Далі йде класична схема – злочинці просять людину назвати номер картки, особисті дані і пароль. Залишається тільки зняти гроші і втекти. Варіантів подібного обману безліч. Так, злочинець може зателефонувати, представитися співробітником банку і розповісти вам казку про блокування картки. Далі – за згаданою вище схемою.

2. «Диво-препарат, який допоможе за місяць скинути 20 кг, знищить зморшки, вилікує важке захворювання...» Медичні шахраї пропонують цілу

низку продуктів і послуг, які є незаконними. У кращому випадку, вони можуть не подіяти, в гіршому – нашкодити або навіть вбити. Так, у разі тяжкої хвороби будь-яке зволікання з лікуванням може коштувати людині життя. Подібні пропозиції часто супроводжуються захопленими відгуками колишніх «пацієнтів», які нібито досягли бажаного ефекту, використовуючи диво-препарат.

3. Бажаючи позбутися непотрібної речі, людина пропонує її на будь-якому тематичному сайті. Незабаром знаходиться покупець (як правило, дуже швидко), який готовий купити товар без зайвих запитань, а для переказу грошей просить повідомити номер картки, ім'я та прізвище. Через якийсь час вам телефонують, нібито з банку, і кажуть, що на ваш рахунок надійшов такий-то платіж (суму аферисти вже знають), але служба безпеки банку його заблокувала, і він не може поки пройти. Для розблокування вам потрібно повідомити свої особисті дані, включаючи верифікаційний номер або ПІН-код. Далі злочинці заволодівають грошима жертви.

4. Людина, бажаючи здійснити покупку чи зробити грошовий переказ, вводить дані своєї картки. Заволодівши конфіденційною інформацією, аферисти миттєво знімають із рахунку жертви кошти. Найчастіше на такі псевдосайти можна потрапити, перейшовши за посиланням (приходять на електронну пошту), проте можливе і зараження комп'ютера вірусними програмами, які перенаправляють жертву на фішинговий сайт. Крім того, отримавши дані облікового запису, злочинці можуть зламати акаунт і взяти під контроль профіль користувача. Аби не втрапити на вудку шахраїв, необхідно перевіряти адреси сторінок – помилка в одній літері може свідчити про те, що ви потрапили на псевдосайт.

Робота над поняттям: *Кіберзлочинність* включає в себе різні види злочинів, що здійснюються за допомогою комп'ютера і в мережі інтернет. Об'єктом кіберзлочинів є персональні дані, банківські рахунки, паролі та інша особиста інформація як фізичних осіб, так і бізнесу та державного сектору.

Робота з роздатковим матеріалом: види кіберзлочинів.

Найпоширенішими видами таких злочинів є:

Кардинг – використання в операціях реквізитів платіжних карт, отриманих зі зламаних серверів інтернет-магазинів, платіжних і розрахункових систем, а також із персональних комп'ютерів (безпосередньо, або через програми віддаленого доступу, «трояни», «боти»).

Фішинг – вид шахрайства, відповідно до якого клієнтам платіжних систем надсилають повідомлення електронною поштою, нібито від адміністрації або служби безпеки цієї системи з проханням указати свої рахунки та паролі.

Вішинг – вид кіберзлочинів, у якому в повідомленнях міститься прохання зателефонувати на певний міський номер, а при розмові запитуються конфіденційні дані власника картки.

Онлайн-шахрайство – несправжні інтернет-аукціони, інтернет-магазини, сайти та телекомунікаційні засоби зв'язку.

Піратство – незаконне розповсюдження інтелектуальної власності в інтернеті.

Кард-шарінг – надання незаконного доступу до перегляду супутникового та кабельного TV.

Соціальна інженерія – технологія управління людьми в інтернет-просторі.

Мальваре – створення та розповсюдження вірусів і шкідливого програмного забезпечення.

Протиправний контент – контент, який пропагує екстремізм, тероризм, наркоманію, порнографію, культ жорстокості і насильства.

Рефайлінг – незаконна підміна телефонного трафіку.

Бесіда: Чи зустрічали ви інформацію про такі ситуації? Можливо деякі дії відбувалися з вашими рідними або особисто з вами? Що ж робити, якщо це все ж таки трапилось?

Захист прав дітей та молоді в інтернеті

Вчитель: Проблема безпеки дітей в мережі інтернет вже не здається Україні такою далекою. Більшість підлітків реєструються у приватних чатах та спілкуються на будь-які теми, видаючи себе за дорослих. Тому міжнародні правозахисні організації розробили низку актів, спрямованих на захист прав людини в інтернет-середовищі. Так, 6 липня 2012 р. під час проведення 20-ї сесії Комітету з прав людини ООН було прийнято Резолюцію про сприяння та захист прав людини в інтернеті. Також Рада Європи у 2014 р. оприлюднила Посібник із прав людини для користувачів інтернету, де йдеться про права людини в мережі й про можливі дії в разі їх порушення.

Робота з підручником: Гісем О.О. Громадянська освіта (інтегрований курс, рівень стандарту): підруч. для 10 кл. закл. загал. серед. освіти / О. О. Гісем, О. О. Мартинюк. – Харків : Вид-во «Ранок», 2018. – 192 с., іл.

Захист прав людини в інтернет-середовищі

<p>ПОСИЛАННЯ — ЦЕ НЕБЕЗПЕЧНО</p> <p>ФІНАНСОВІ НЕБЕЗПЕКИ</p> <p>Не переходьте за посиланнями, позначками на фото від невідомих користувачів і навіть ваших перевірених друзів, якщо вони викликають у вас підозру. Перш ніж натиснути на посилання, перепитайте в автора, чи це справді він надіслав вам його. В іншому разі ви можете стати жертвою вірусів або соціальної інженерії.</p> 	<p>АНАЛІЗУЙТЕ ПОВІДОМЛЕННЯ</p> <p>СОЦІАЛЬНІ НЕБЕЗПЕКИ</p> <p>Уважно аналізуйте формат і стиль спілкування з вашими контактами. Пам'ятайте, що неадекватні або інші підозрілі повідомлення від знайомих, позначки вас на дивних фотографіях, можливо, означають, що акаунт знайомого зламали. Ви можете бути наступним!</p>
---	--

Рис. 1. Захист прав людини в інтернет-середовищі.

Гісем О.О. Громадянська освіта (інтегрований курс, рівень стандарту)». Підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / Гісем О. О., Мартинюк О.О. – Харків : Вид-во «Ранок», 2018. – С. 120.

Вчитель. Сьогодні жертвою кібератаки може стати кожен користувач інтернету. За останні 3 роки хакери зламали 100 млн. інтернет-акаунтів. Щоб бути захищеним, треба бути обізнаним у різних махінаціях та шахрайських діях в інтернеті.

Перегляд відео «5 способів вберегтися від кіберзлочинців»

<https://www.youtube.com/watch?v=5YWCM9T4wmg>.

III. Завершальний етап.

Узагальнення вивченого матеріалу.

Завдання: скласти бар'єр проти поширення кіберзлочинності з «цеглинок» знань про безпеку в інтернеті методом «незакінчене речення». Відповіді учні пишуть на цеглинках і прикріплюють на дошці.

Вчитель. Люди, користуючись новітніми технологіями, відкривають для себе нові можливості у спілкуванні, розвитку, навчанні, дозвіллі. Інтернет проникає у наше життя, тому дуже важливо знати про безпеку у Всесвітній мережі.

ЧОБАНУ Алла Володимирівна,
учитель історії комунального закладу
«Олександрівське навчально-виховне
об'єднання № 2» Олександрівської
районної ради Кіровоградської області

Розробка уроку «Інтернет. Безпека у віртуальному світі»

Навчальний предмет: «Громадянська освіта».

Клас: 10.

Мета: познайомити учнів з можливостями інтернету, сформувати правила безпечної поведінки у віртуальному світі, навчити орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі; формувати інформаційну культуру, розвивати критичне мислення; виховувати відповідальність під час роботи у мережі інтернет.

Обладнання: підручник «Громадянська освіта» для 10 класу (П. В. Вербицька, О. В. Волощук, Г. О. Горленко), відео «Безпека дітей в інтернеті» (спілкування в соцмережах)

<https://www.youtube.com/watch?v=dJn2g2zxOik>), «Казка про золоті правила безпечного інтернету» <https://www.youtube.com/watch?v=NOKZHMjJ98>, тест.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу.

Хід уроку.

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань і вмінь.

Бесіда.

- 1) Чи користуєтеся ви інтернетом?
- 2) Що вам подобається в інтернеті?
- 3) Скільки часу ви проводите в інтернеті?
- 4) Для чого ви використовуєте інтернет?

III. Вивчення нового матеріалу.

1. Інтернет – глобальна павутина.

Формування понять.

Завдання. Використовуючи ваші персональні гаджети, відшукайте визначення понять:

- інтернет;
- інтернет-комунікація.

Запитання.

- 1) Де саме ви знайшли ці визначення?
- 2) Чи легко це було зробити?

Довідка. «Інтернет. Історія його розвитку». (Завдання дається одному або декільком учням заздалегідь).

2. Переваги та недоліки інтернету.

Запитання.

1. Для чого найчастіше ми використовуємо інтернет?

2. Перелічіть позитивні і негативні фактори використання інтернету.
3. Що таке соціальні мережі? Для чого ми їх використовуємо?
4. Назвіть плюси і мінуси того, що інформація про нас зберігається в інтернеті?

Практична робота..

Завдання. Використовуючи власний досвід та переглянувши відео «Безпека дітей в інтернеті» (спілкування в соцмережах <https://www.youtube.com/watch?v=dJn2g2zxOik>), укладіть п'ять порад для молодших школярів «Моя поведінка в соцмережах».

1. Як убезпечити себе у віртуальному світі?

Завдання. Використовуючи матеріал підручника, ст. 154-155, визначте, які небезпеки чатують на нас в інтернеті.

Завдання. Використовуючи власний досвід, доповніть, які ще небезпеки можуть чекати на нас в інтернеті.

Практична робота.

Завдання. Переглянути відео «Казка про золоті правила безпечного інтернету» <https://www.youtube.com/watch?v=NOKZHMijJ98>, скласти пам'ятку «Як убезпечити себе в інтернеті».

IV. Узагальнення вивченого матеріалу.

Тестування.

1. Яку персональну інформацію не потрібно публікувати в мережі інтернет у відкритому доступі?

- a) номер домашнього телефону;
- b) номер мобільного телефону;
- c) свій e-mail;
- d) назви улюблених книг, пісень;
- e) номер своєї школи, класу;
- f) свої фотографії;
- g) нікнейм;
- h) кличку свого собаки.

2. Ви отримали від друзів файли невідомого змісту. Ваші дії:

- a) відкриєте файл та ознайомитеся із ним;
- b) збережете файл на комп'ютері, потім перевірите антивірусною програмою та у випадку відсутності вірусів переглянете його;
- c) видалите листа з підозрілим файлом, не відкриваючи його.

3. У вашу поштову скриньку прийшов лист, в якому говориться, що його потрібно переслати п'яти друзям. Які ваші дії?

- a) переслати п'яти друзям;
- b) переслати його не п'яти, а десяти друзям;
- c) не пересилати такі листи;
- d) відповісти відправнику, що ви більше не хочете отримувати такі листи.

4. Що таке кібербулінг?

- a) шахрайства, що здійснюються в мережі інтернет;

b) розміщення в мережі інтернет провокаційних повідомлень з метою викликати конфлікти між учасниками бесіди;

с) будь-які публікації в мережі, що розміщуються з метою залякати, принизити іншого.

5. Як потрібно зберігати свої паролі?

a) записати в записник;

b) використовувати менеджер паролів;

с) запам'ятати;

d) наклеїти кольорові стікери з паролями на монітор комп'ютера.

V. Підсумок уроку.

VI. Домашнє завдання.

1. Опрацювати параграф підручника 5.10 – 5.11.

2. Написати повідомлення «Чому ти проводиш час на цих сайтах?»

ВІДБОРЕНКО Інна
Володимирівна, методист науково-методичної лабораторії
суспільствознавчих дисциплін
КЗ «КОШПО імені Василя
Сухомлинського»

**Розробка уроку «Провідні держави світу в міжвоєнний період.
Сполучені Штати Америки»**

Навчальний предмет: Всесвітня історія.

Клас: 10.

Очікувані результати:

Після цього уроку учні зможуть:

- розповідати про причини та шляхи виходу Сполучених Штатів Америки з Великої депресії та робити висновки про її уроки для сучасності;
- характеризувати добу «проспериті» в США;
- називати заходи Ф. Рузвельта для подолання світової економічної кризи та розуміти вимушеність переходу до державного регулювання ринкової економіки;
- знати і розуміти хронологічні межі доби «проспериті», Великої депресії, «Нового курсу».

Методи: бесіда, розповідь, робота з підручником, картою, інфографікою, робота у групах, парах.

Поняття для вивчення і повторення: проспериті, світова економічна криза, фондова біржа, державне регулювання економіки.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Структура уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань і вмінь.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів.

Сполучені Штати Америки – держава з потужною економікою. Її торгівельна війна з іншою наддержавою Китаєм, може спричинити уповільнення світової економіки. Внаслідок цього ціни на товари, які продає Україна – зерно та метал, – упадуть. Як ви гадаєте, яким чином відносно молода держава змогла цього досягти?

1. Зростання ролі США на міжнародній арені

Розповідь учителя.

Перша світова війна надала потужного поштовху економічному розвитку США й посилила їхній політичний вплив у світі. На вашу думку, які фактори цьому сприяли?

- США вступили у війну в квітні 1917 р. на боці Антанти, а її армія взяла участь у військових діях тільки з літа 1918 р, тому і масових людських та економічних втрат було в рази менше, ніж у європейських країнах.

США виступили у ролі головного постачальника військових матеріалів, харчів і сировини країнам, що воювали.

США
1918-1920 рр.

Економічне зростання

\$33,6 МЛН

Загальний чистий прибуток усіх американських монополій впродовж 1914-1919 рр.

Питома вага США в світовому промисловому виробництві

Світовий видобуток кам'яного вугілля

50%

Світове виробництво чавуну та сталі

3/5

Світовий видобуток нафти

2/3

Світове виробництво автомобілів

85%

З боржника європейських країн США перетворилися на найбільшого кредитора

\$11.1 млрд - загальний розмір позик європейським країнам

\$7 млрд - приватні інвестиції американських підприємців та банкірів

Інфографіка доступна за QR-кодом

До Першої світової війни *зовнішня політика США* обмежувалася інтересами на території Північної, Центральної та Південної Америки – згідно зі створеною ще в 1823 році доктрини Монро. Після Першої світової війни

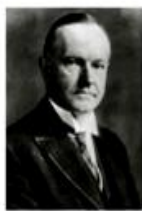
Конгрес Сполучених Штатів не погоджувався йти на етап вступу в міжнародні організації, що обмежувало роль США на міжнародній арені.

Президенти США в 1921-1933 рр.

Ворен Гардінг
1921 - 1923

- проти політики державного регулювання;
- запровадження "сухого закону"

Калвін Кулідж
1923-1929

- проти політики державного регулювання;
- "справа Америки- бізнес"

Герберт Кларк Гувер
1929-1933

- програма знищення бідності

Сухий закон **16.01.1920** р. - **5.12.1933** р.

13 років, 10 місяців, 19 днів, 17 годин, 32 хвилини і 30 секунд

Причини:

- вважалося, що наймані працівники працюють неефективно через систематичне вживання алкоголю;
- заможні фермери- протестати вважали вживання алкоголю - гріхом;
- мільярдер Джон Рокфеллер підтримував ідею сухого закону

Наслідки:

- Споживання алкоголю в країні скоротилося вдвічі;
- втричі зросла кількість убивств;
- збільшилась організована злочинність;
- італійський мафіозі Аль Капоне (1899 – 1947) за рік заробляв \$60 млн на продажу алкоголю.

Інфографіка доступна за QR-кодом

Робота з підручником. Опрацювавши текст підручника, чим би ви доповнили інфографіки «США у 1919-1920 роки» та «Президенти США 1921-1933 рр.»?

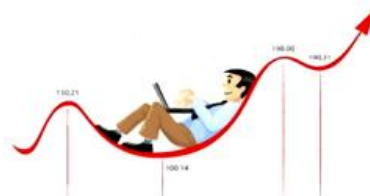
2. Доба «проспериті»

Завдання. Розгляньте інфографіку «Період «проспериті» у США» та назвіть позитивні та негативні явища цієї доби в історії США.

Період "проспериті" 1921-1929 рр.

\$ 5 млн складав оборот торгівлі в день.

Люди масово вкладають кошти в акції з метою отримання надприбутків.

Зростання економіки

Конвеєр

Автомобілі

Технічний прогрес

Жіноча праця

Фінансові піраміди

4-5 % прибутку в день
обіцяють вкладникам банки

Кредити

Консюмеризм

політика надмірного споживання

Інфографіка доступна за QR-кодом

3. Велика депресія. «Новий курс» Франкліна Рузвельта, його складові та основні наслідки.

Розповідь учителя.

Біржова легенда.

Вранці 21 жовтня Джозеф Кеннеді, батько майбутнього президента США Джона Кеннеді, йдучи на роботу, зупинився, щоб почистити черевики, і покликав чистильника взуття. Хлопчина спритно взявся чистити черевики мільйонера.

- Містере, а ви розумієтеся у біржовій грі? – запитав хлопчик.

- Мабуть, так, – посміхнувся Джо.

- У мене є кілька акцій залізничних компаній. Що порадите з ними робити?

- У тебе є акції? – здивувався Кеннеді.

- Так. Батько купив сотню, а я викупив десяток. Як ними краще розпорядитися?

Кеннеді, поборовши здивування, порадив...

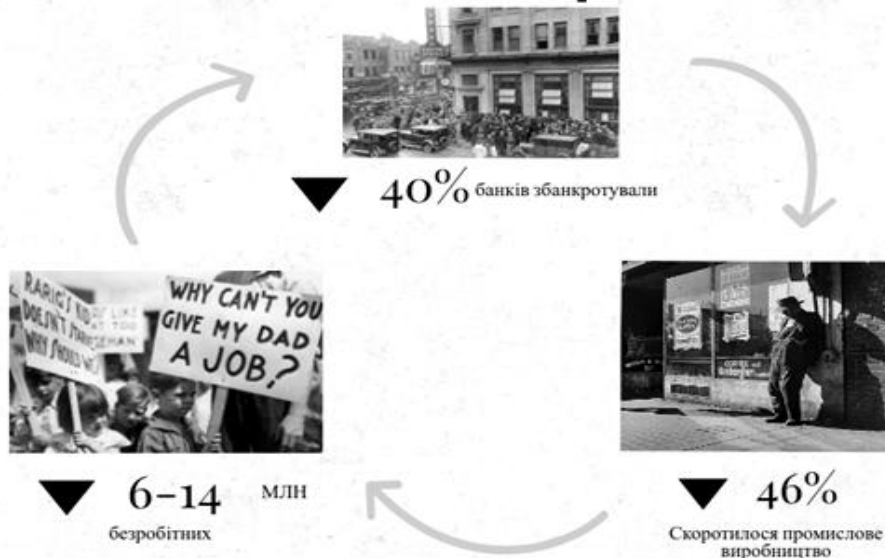
Втім, ми не знаємо що саме порадив Кеннеді, але для нас важливіше інше: мимовільну пораду закінчити гру він отримав від хлопчика, який чистив йому взуття. Здивування Кеннеді від того, що чистильник взуття є акціонером, легко зрозуміти – в 20-і роки минулого століття біржа вважалася привілеєм багатих і могутніх людей. Коли Кеннеді зрозумів, що акції з'явилися навіть у вуличних хлопчаків, він зрозумів – насувається щось жахливе.

Красива легенда. Звернемося до фактів. Хлопчисько-чистильник – це збірний образ найбідніших верств населення. Коли знавець ринку дізнався, що акції продаються за цінами, доступними навіть цьому соціальному класу, одразу зрозумів – ринок зібрав усі гроші, які тільки міг. Значить, міхур роздувся до максимального розміру і якщо лопне не сьогодні, то завтра.

Криза почалася з паніки на Нью-Йоркській біржі 24 жовтня 1929 р., коли за один день акції впали в ціні на мільйони доларів. Це був крах ринку цінних паперів. Так неодмінно мали завершитися спекулятивний бум і штучне завищення їх курсу. Але крах на біржі був лише зовнішнім проявом кризи в економіці. За крахом фондового ринку настав спад виробництва.

Завдання. Використавши інфографіку та матеріал підручника, відтворіть суть «Великої депресії» та дайте відповідь на запитання, в чому виявляється взаємозалежність безробіття, скорочення промислового підприємства і банкрутство банків.

Велика депресія

Наслідки:

<p>50% дітей не отримували відповідного харчування</p> <p>Діяли супові кухні</p> 	<p>750000 ферм збанкрутувало</p> <p>Відомі випадки масового знищення молока, коли фермери виливали продукт в канави, так як покупці пропонували низькі ціни.</p>	 <p>Масові набіги на банки. Грабіжники ставали національними героями</p> <p>3 млн дітей покинули школу</p>	 <p>Люди шили одяг з бавовняних мішків з-під борошна</p>	 <p>1933 рік - мультфільм "Троє поросят", де Вовк - символ Великої депресії, а поросята - американців.</p>
---	---	--	--	---

Пилові бурі

"Гувервілі" на околицях міст

Інфографіка доступна за QR-кодом

«Новий курс» Ф. Д. Рузвельта.

Франклін Рузвельт

Франклін Делано Рузвельт народився 30 січня 1882 року в Хайд-Парку (штат Нью-Йорк, США) в заможній родині. Його батько володів акціями низки промислових компаній. До 14 років Франклін навчався вдома, а потім – у привілейованій школі в Гротона, штат Массачусетс. Він здобув університетську освіту в Гарварді, закінчивши його в 1904 році зі ступенем бакалавра. А після закінчення юридичної школи Колумбійського університету розпочав адвокатську практику. У 1905 році Франклін одружився на Елеонорі, своїй кузині у п'ятому коліні. Дружина відіграла велику роль в кар'єрі Рузвельта як політика.

У 1910 році Рузвельт став сенатором штату Нью-Йорк, потім був помічником морського міністра. У 1921 році він захворів на поліомієліт і на все життя залишився прикутим до інвалідного крісла. Але це не завадило його подальшій запаморочливій політичній кар'єрі. У 1928 році він став губернатором штату Нью-Йорк, а в президентській кампанії 1932 року отримав значну перемогу над Г. Гувером, який не зумів вивести країну з економічної кризи 1929-1933 років («Великої депресії»).

З перших же днів свого президентства (що почалося в березні 1933 року) він почав проведення ряду важливих фінансових та економічних реформ, які отримали назву «Новий курс» і дозволили США вийти з кризи. У 1935 і 1939 роках Франклін Рузвельт виграв другі і треті вибори. Він став єдиним американським президентом, якого обирали більш ніж на два терміни (на 4).

Робота у групах. Завершується складанням таблиці

«Новий курс»

Галузь реформування	Зміст реформ
«Санація» банківської системи	
Перезапуск промисловості	
Громадські роботи	
Зовнішня політика	
Політика відкритості	

Обговорення результатів роботи у групах.

Чому американці говорили, що Франклін Рузвельт зробив для своєї країни більше, ніж міг би зробити Ісус Христос?

V. Закріплення нових знань і вмінь.

Спробуйте взяти віртуальне інтерв'ю у Ф. Рузвельта, задавши йому три, на вашу думку, важливих питання.

VI. Підсумки уроку.

Учитель узагальнює відповіді учнів і оцінює їхню діяльність на уроці.

VII. Домашнє завдання.

Опрацювати конспект уроку і параграф підручника.

Спробуйте створити інфографіку за «Новим курсом» Ф. Рузвельта.

Список використаних джерел

1. Грищенко Т., Івахненко І. Причини та особливості кризових явищ на ринку цінних паперів. / Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – № 112 – 2009 – С. 10-12.
2. Денисенко М.П. Глобальна велика депресія – криза неоліберальної системи господарювання / Економіка та держава. – № 1. – 2009. – С. 6-8.
3. Олефір В. Економічні цикли і кризи: історія і сучасність. Актуальні проблеми економіки – №10 (148) – С. 23-35.
4. Президент Франклін Рузвельт і його «Новий курс» реформ / М. І. Камінський // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2014. – № 12.

**КОЗЛОВСЬКА Світлана
Іванівна**, вчитель історії
загальноосвітньої школи
II-III ступенів № 10
Кіровоградської міської ради
Кіровоградської області

**Розробка уроку «Демографічні зміни.
Повсякденне життя повоєнних років. Доля жінки».**

Навчальний предмет: Історія України.

Клас: 10.

Мета: на прикладах, наведених учнями, з'ясувати сутність змін у житті українського суспільства в повоєнний період; спонукати учнів до роздумів; на підставі аналізу підготовлених матеріалів визначити, як влада здійснювала контроль над публічним та особистим життям; розвивати вміння працювати із джерелами, додатковою інформацією, вміння її узагальнювати; розвивати вміння порівнювати й зіставляти історичні події, процеси; формувати активну життєву позицію, інтерес до своєї історії, повагу до людей, що творили її; виховувати свідомого громадянина.

Обладнання: матеріали, підготовлені учнями до практичного заняття, презентація, ноутбук, мультимедійна дошка, мобільні телефони із доступом до мережі інтернет, роздатковий матеріал, підручник для 11 класу загальноосвітніх навчальних закладів (рівень стандарту, академічний) «Історія України» / Олексій Струкевич, Степан Дровозюк. – Київ: Грамота, 2019. – 240 с.

Тип уроку: практичне заняття.

Структура уроку

I. Підготовчий етап (випереджаючі завдання).

Стадії	Діяльність учителя	Діяльність учнів
Вибір теми, виокремлення підтем	Учитель добирає можливі теми і пропонує їх учням.	Учні обговорюють запропоновані теми.
	Учитель бере участь в обговоренні підтем.	Учень обирає собі підтему або пропонує нову.
Формування груп	Учитель проводить організаційну роботу з об'єднання школярів, що вибрали собі конкретні підтеми і види діяльності.	Учні вже визначили свої ролі і діють відповідно до них, об'єднуються в малі команди, працюють самостійно.
Підбір джерел, формулювання питань	Учитель консультує, координує роботу учнів, стимулює їх діяльність.	Учні здійснюють пошукову діяльність, презентують результати своєї роботи.

Технологія «перевернутого навчання».

Учні самостійно опрацьовують історичні джерела за алгоритмом (додаток 1), а у класі детально розглядають та обговорюють проблемні питання, дискутують.

II. Організаційний момент.

III. Актуалізація опорних знань учнів.

Сьогодні у нас не зовсім звичайний урок. Він у формі практичного заняття. Ми продовжуємо вивчення теми «Україна в перші повоєнні роки». Про цей період в історії ви маєте теоретичні знання, отримані на попередніх уроках. Ви готували самостійно матеріали, аналізували зміни в житті українського суспільства. Я впевнена – ви успішно справилися із завданням. Бажаю нам успішної, плідної роботи.

Отже, які історичні події, процеси відбувалися в Україні в перші повоєнні роки?

Індивідуальні завдання. (Додаток 2)

QR-код: мобільне опитування.

Режим доступу:

<https://learningapps.org/display?v=pg44tv17k18>

LearningApps.org – вправи біля дошки.

Режим доступу: <https://learningapps.org/display?v=pisnt38gc18>

IV. Мотивація навчальної діяльності.

Проблемне запитання (на дошці).

Мета виправдовує засоби ! ?

- Наскільки виправданими були дії влади?
- Чи були порушені права людини?
- Чи впливають на сучасну Україну події, що відбувалися у 1945-1953 рр.?

III. Проведення практичної частини заняття.

Наскільки виправданими були методи радянського керівництва для досягнення мети?

Записуємо тему та план заняття.

План (на дошці).

1. Демографічні зміни.

- Соціальні наслідки Другої світової війни.
- Фактори, що вплинули на демографічну ситуацію.
- Мовою цифр.
- Історична карта – шлях роздумів, ілюстрація до подорожі у часі.

2. Повсякденне життя повоєнних років.

- Соціально-побутовий стан українського повоєнного села.
- Погляд дослідника: одяг.
- Повсякденний раціон.

3. Незвичайні долі звичайних жінок.

Уважно слухаємо представлення групами результатів дослідження. За необхідності задаємо питання. Записуємо тези у зошити.

Матеріали до заняття, підготовлені учнями (приклад).

Презентація за посиланням: <https://cutt.ly/erxPA6N>

Учні аналізують, порівнюють, описують, обговорюють, висловлюють власне бачення проблеми та коротко фіксують основні думки та ідеї в зошиті.

Наприклад. Які проблеми були в етносоціальній сфері?

Прогнозована відповідь.

- Дитяча безпритульність.
- Значні міграції населення: повернення демобілізованих, евакуйованих та остарбайтерів, депортації.

- Скорочення чисельності представників національних меншин (євреїв, поляків, німців).

- Збільшення кількості росіян.

- Нестача житла, складні побутові умови.

- Колгоспники – модернізовані кріпаки.

Перелік «наштовхувальних» запитань та завдань.

- Які групи населення підлягали виселенню? Чому?

- У яких областях УРСР відбулися наймасштабніші акції виселення?

- Чи існують причинно-наслідкові зв'язки між демографічною ситуацією повоєнного періоду та в сучасній Україні?

- Які факти підтверджують або спростовують дані таблиці?

- Які факти підтверджують або спростовують опрацьовані вами тексти, документи, карту?

- Які події відображають фото?

- Яку інформацію про рівень життя можна отримати зі світлини?

- Порівняй дві світлини. Які зміни бачиш? Про що це свідчить?

- В якому одязі ходили люди?

- Спробуй визначити раціон радянської людини.

- Якби жінкам зі світлини вдалося поспілкуватися, про що б вони говорили?

- Охарактеризуйте умови життя селян та мешканців міст.

- Якою була доля жінки?

- Дайте назву добірці джерел.

- Яку мету переслідувала влада?

IV. Підсумок уроку.

Повернімося до проблемного запитання.

Мета виправдовує засоби?

- Наскільки виправданими були дії влади?

- Чи були порушені права людини?

- Чи впливають на сучасну Україну події, що відбувалися у 1945-1953 рр.?

Висловіть кількома реченнями свої враження від отриманої інформації про життя українців у післявоєнний час.

Ігнорування моральних, загальнолюдських принципів неминуче призводить до страждань, соціально-історичних конфліктів. Опираючись на приклади, що були розглянуті сьогодні на уроці, ми побачили, як держава нехтувала правами людини.

В зошиті напишіть слово «оцінка». Поставте собі бал за роботу на уроці. Вкажіть три аргументи, чому саме таку оцінку ви заслуговуєте.

V. Домашнє завдання.

Опрацювати ст. 80-81. Повторити дати, поняття, терміни.

«Промова адвоката» на уявному суді у справі про порушення прав та свобод українського народу проти Й. Сталіна.

Додаток 1

Алгоритм роботи ыз джерелами.

1. До якого виду належить документ? (Погляд очевидця; свідчення учасника подій; газетне повідомлення; погляд дослідника; офіційний документ.)

2. Що це за документ? (Запис у щоденнику; приватний чи офіційний лист; спогади; публічне звернення чи заклик; політичний документ: звіт, протокол, урядова постанова, декларація тощо; уривок з історичного дослідження.)

3. Хто його автор? Яка політична, національна, етнічна, службова приналежність автора? Чи впливає це на ставлення до подій? Чи був автор очевидцем описаних подій, чи брав у них участь?

4. Коли з'явилося джерело? Чи був документ написаний у той час, коли сталася подія, відразу після неї чи через певний час?

5. Автор просто повідомляє про ситуацію, передає інформацію або описує те, що сталося, чи документ містить погляди, висновки і рекомендації?

6. Чи є в документі які-небудь твердження чи фрази, які б свідчили про уподобання автора, про його бачення тієї чи іншої проблеми?

7. Чи є в тексті факти, що дозволяють вважати цей документ достовірним джерелом інформації?

8. Які завдання ставиш перед собою?

9. На які запитання знайшли відповіді?

Додаток 2

1. Післявоєнна п`ятирічка...

а) 3-я;

б) 4-а;

в) 5-а.

2. Хто очолював відновлений у 1944 р. Народний комісаріат закордонних справ УРСР?

- а) О. Корнійчук;
- б) Д. Мануїльський;
- в) О. Кириченко;
- г) М. Хрущов.

3. Перша повоєнна грошова реформа відбулася у...

- а) 1945 р.;
- б) 1947 р.;
- в) 1953 р.;
- г) 1957 р.

4. Операція «Вісла» була проведена з метою...

- а) ліквідації компактного проживання українців на території Польщі;
- б) позбавити ОУН-УПА підтримки українського населення;
- в) виселення українців на територію УРСР.

5. Чим був зумовлений вихід УРСР на міжнародну арену?

- а) керівництво СРСР таким чином прагнуло розширити свій вплив у міжнародних організаціях;
- б) у такий спосіб союзне керівництво віддячило республіці за внесок у перемогу над нацизмом;
- в) вимогою учасників антигітлерівської коаліції.

6. Яка була головна причина голоду 1946-1947 рр.?

- а) зруйнування села у роки війни;
- б) посуха;
- в) політика радянського керівництва, яке в умовах розрухи і неврожаю не зменшило плани державної заготівлі зерна.

7. Якій галузі економіки надавалося пріоритетне значення в період відбудови?

- а) сільському господарству;
- б) легкій промисловості;
- в) житловому будівництву;
- г) важкій промисловості.

8. Закарпатська Україна увійшла до складу УРСР у...

- а) 1944 р.;
- б) 1945 р.;
- в) 1946 р.;
- г) 1947 р.

9. «Лисенківщина» – це...

- а) широке розповсюдження творчості українського композитора М. Лисенка;
- б) явище в радянській науці, яке характеризувалося ідеологізацією, засиллям у науці посередностей, людей споживацького гатунку, авантюристів.

10. Р. Шухевич загинув у:

- а) 1950р.;
- б) 1951р.;
- в) 1952р.;

г) 1949р.

11. УГКЦ була ліквідована в ...

а) 1947р.;

б) 1949р.;

в) 1951р.;

г) 1946р.

12. Ідеологічна кампанія в СРСР, розгорнута у 1946-1949 роках, у ході якої були піддані нищівній критиці діяльність інститутів історії України та історії української літератури.

а) космополітизм;

б) «ждановщина»;

в) «лисенківщина»;

г) пацифікація.

**КОЛІСНІЧЕНКО Сергій
Володимирович**, методист
науково-методичної
лабораторії виховної роботи і
формування культури здоров'я
КЗ «КОШПО імені Василя
Сухомлинського»

Розробка уроку «Викривачі Голодомору»

Клас: 10.

Навчальний предмет: історія України.

Мета: охарактеризувати діяльність західних журналістів у контексті висвітлення Голодомору 1932-33 років в Україні; проаналізувати на матеріалах західноєвропейських та американських періодичних видань події 1932-33 років на території України на відповідність визначення Геноциду, даного Рафаїлом Лемкіним; розвивати вміння учнів працювати з історичними джерелами; формувати предметні компетентності; розвивати медіаграмотність; удосконалювати навички критичного та аналітичного мислення учнів; виховувати повагу до людей правди, а також загальнолюдських та національних цінностей.

Обладнання: роздатковий матеріал, презентація за посиланням <https://drive.google.com/file/d/1HWBb51XMJ72X0XU9Va8Mno7qlufT8wsk/view?usp=sharing>, мультимедійний комплекс (відеопроєктор, ноутбук).

Очікувані результати:

Під час уроку учні дізнаються про:

- діяльність Малькольма Маггеріджа, Гарета Джонса, Реї Клеймон;
- сприйняття Голодомору західноєвропейським та американським суспільством;
- причини замовчування Голодомору представниками вищого світового політикуму.

Учні зможуть:

- аналізувати статті періодичних видань як історичні джерела;
- критично оцінювати періодику;
- працювати у групі;
- інтерпретувати інформацію;
- дискутувати з приводу обраної теми;
- аргументовано і толерантно відстоювати свою думку.

Тип уроку: урок-розслідування.

Форма уроку: практична робота.

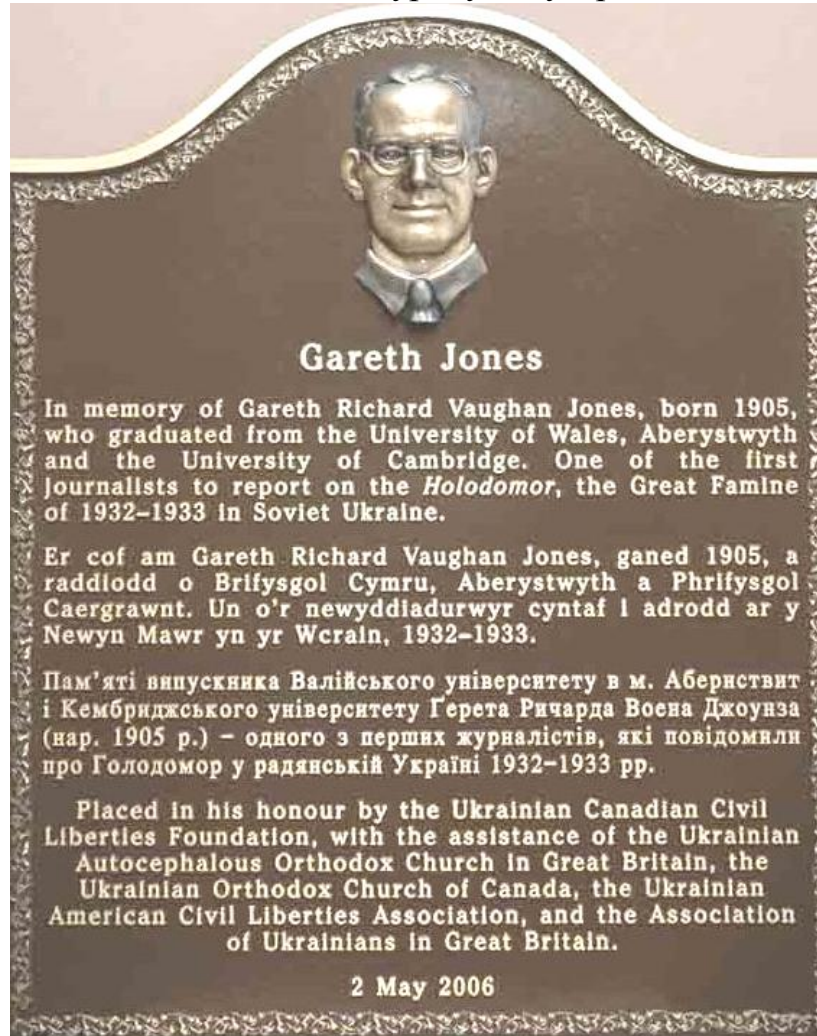
Вид уроку: формування умінь та навичок.

Структура уроку

I. Організаційний момент.

- Внутрішня мотивація:

Вчитель. Доброго дня, шановні діти! Радий вітати вас на сьогоднішньому уроці. Я з нетерпінням чекав на нашу зустріч, адже мені потрібна ваша допомога. Готуючись до сьогоднішнього уроку, я зустрів ось таке зображення.

Це меморіальна дошка британському журналісту Гарету Джонсу, розміщена в м. Абериствіт, на території Абериствітського університету. Уважно розгляньте зображення, скажіть: вам також щось здалося дивним?

Прогнозована відповідь:

На ньому напис українською мовою!

Вчитель. Ось це і мене зацікавило. Британський журналіст, валлійського походження, а напис українською мовою. Як ви вважаєте, чому?

Прогнозована відповідь:

- можливо, він походив з України;
- можливо, у нього батьки українці;
- можливо, він просто любив Україну.

Вчитель. Цікаві варіанти! Скажіть, а чи хотілося б вам дізнатися точно, з чим пов'язаний такий феномен?

Прогнозована відповідь.

Так!

На цьому першому етапі уроку вчитель інтригує, зацікавлює учнів через реалізацію принципу суб'єкт-суб'єктного підходу до організації освітнього

процесу. Здобувачі освіти виступають не в форматі отримувачів знань, а помічників вчителя під час цікавого дослідження – розслідування. Здійснюється внутрішня мотивація.

II. Оголошення теми і мети уроку. Зовнішня мотивація.

Вчитель.

Сьогоднішній урок ми присвяtimo розслідуванню справи Гарета Джонса і спробуємо дізнатися, хто ця людина і що її пов'язує з Україною. Сьогоднішній урок може стати тим каталізатором, який змусить говорити про фальшиві новини та ЗМІ, може надихнути майбутніх Гаретів Джонсів вийти з зони комфорту і знайти істину, тоді наша робота буде не даремною. Коли ви хочете дізнатися щось про невідому вам особу, куди звертаєтесь в першу чергу?

Прогнозована відповідь.

До інтернет-мережі.

Вчитель.

Згоден, але, перш ніж я запрошу вас до шкільного кінотеатру, пропоную згадати, про що ми говорили на попередньому уроці.

Мозковий штурм.

- Хто автор терміну «геноцид»?

Прогнозована відповідь.

Р. Лемкін.

- Які складові геноциду виділяв Р. Лемкін?

Прогнозована відповідь:

Складовими геноциду Р. Лемкін називав знищення інтелігенції, селянства, духівництва та переселенську політику.

- Як характеризував Р. Лемкін Голодомор?

Прогнозована відповідь:

Р. Лемкін називав Голодомор складовою українського геноциду.

На даному другому етапі уроку відбувається актуалізація опорних знань, учні згадують матеріал попереднього заняття, акцентують увагу на матеріалі, який буде використано як опорний під час вивчення нової теми.

Вчитель.

Запрошую вас до нашого інтернет-кінотеатру.

III. Вивчення нового матеріалу.

Вправа «Класний кінотеатр».

Учні об'єднуються в пари, кожна пара отримує опитувальник (запитання, на які потрібно дати відповідь після перегляду відеоматеріалу), переглядають відео і по черзі відповідають на запитання.

Посилання на відео: <https://youtu.be/hjJ0iKJz2ns>

Опитувальник.

1. Що цікавило Г. Джонса в СРСР?
2. Хто з відомих європейців побував в СРСР?
3. Звідки походив Г. Джонс? Чи вплинуло походження на його погляди?
4. Що об'єднувало Г. Джонса і Україну?
5. Як Г. Джонс характеризував СРСР станом на 1930 рік?

6. Коли Г. Джонс оприлюднив свої матеріали про Голодомор?

7. Чому редактори повірили Г. Джонсу?

8. Хто спростовував свідчення Г. Джонса?

9. Чи пов'язана смерть Г. Джонса з його публікаціями щодо Голодомору?

Вправа дозволяє ввести аудіовізуальне джерело, максимально активізувати процес сприйняття і запам'ятовування, наявність питань до відеоматеріалу сприяє тривалій концентрації уваги учнів, урізноманітнюється освітній процес через зміну форм роботи.

Вчитель:

Справді цікава особистість, а чи хотіли б ви познайомитися з Гаретом Джонсом ближче?

Прогнозована відповідь:

Звичайно! А це можливо?

Вправа «Інтерв'ю».

До класу заходить актор в образі **Гарета Джонса**.

Основні елементи образу:

- класичний костюм;
- окуляри;
- приємна зовнішність.

Г. Джонс.

Доброго дня, шановні діти! Я британський журналіст Гарет Джонс! Радий нашому знайомству.

Вчитель. Можливо, ви хочете поставити містеру Джонсу якісь питання?

Діти задають питання, журналіст відповідає.

Прогнозовані питання:

- Чи знайомі Ви з Рафаїлом Лемкіним?
- Як Ваші колеги журналісти сприйняли публікації про Голодомор?
- Чи отримували Ви погрози від представників радянської влади в контексті своєї професійної діяльності?
- Чи зазнавали Ви тиску з боку представників британської адміністрації щодо нерозповсюдження інформації про Голодомор?
- Як представники європейської громадськості сприйняли інформацію про голод на Україні?

Вправа «Інтерв'ю» сприяє формуванню комунікативних навичок учнів, вмінню ставити запитання. Професійна гра актора формує емпатію учнів, показує реальність і близькість досліджуваної тематики.

Журналіст відповідає на питання, триває інтерв'ю.

Вчитель. Діти, нажаль, містеру Джонсу час нас залишити, на нього чекає нове журналістське розслідування. Але ми ще зустрінемося з Гаретом під час презентації фільму про нього та його діяльність.

Актор прощається і виходить з класу.

Вчитель.

Як ви вважаєте, Гарет Джонс єдиний хто розповідав світу про Голодомор?

Прогнозована відповідь:

- Думаю, що так, адже інформація про голод в Україні всіляко приховувалася.

- А я вважаю, що були ще люди, які знали правду і не боялися про неї говорити!

Вчитель:

Абсолютно правильно, були ще журналісти, які не боялися писати правду, в тому числі й про Голодомор. Я пропоную вам дізнатися про них детальніше.

Вправа «Сорочка правди».

Учні об'єднуються у три групи: «Ріа Клеймон», «Гарет Джонс», «Малкольм Маггерідж», кожна з них отримує вибірку матеріалу по кожній особі (додатки 1,2,3) і викрійку сорочки (додаток 4) яку потрібно заповнити. Групи виконують свою роботу протягом 10 хв. і представляють результати своєї роботи протягом 5 хв. кожна.

Основна вправа розвиває навички учнів працювати в команді, а кожна група працює на загальний результат, формуються навички критичного та аналітичного мислення учнів. Розвивається вміння систематизувати навчальний матеріал, виділяти основне, складати опорно-логічні схеми. Співставлення опрацьованого матеріалу з матеріалом попереднього уроку вчить дітей робити обґрунтовані, логічні висновки.

IV. Закріплення.

Вправа «Аукціон».

Кожен учень отримує чотири зображення людей правди (Р. Лемкін, М. Маггерідж, Г. Джонс, Р. Клеймон) Вчитель називає факт з біографії чи діяльності одного з осіб, а учні піднімають фото діяча, якого стосується даний факт.

Вчитель.

- Він видавав свої статті під чужим іменем.

Прогнозована відповідь:

- Малкольм Маггерідж.

Вчитель:

- Про його життя і діяльність зняли художній фільм.

Прогнозована відповідь:

- Гарет Джонс.

Вчитель:

- Вона була ученицею В. Дюранті.

Прогнозована відповідь:

- Ріа Клаймон.

Вчитель:

- Він автор терміну «геноцид».

Прогнозована відповідь:

- Р. Лемкін.

Вправа «Аукціон» дозволяє визначити залишковий рівень знань учнів на завершальному етапі уроку, акцентується увага на основних біографічних та діяльнісних фактах досліджуваних осіб.

V. Підсумки.

Заключне слово вчителя, основним меседжем якого є ідея про неможливість приховування правди та велич подвигу історичних осіб, які не боялися говорити правду навіть коли це суперечило їхнім корпоративним інтересам.

VI. Домашнє завдання.

Дома самостійно підготувати сорочки правди про людей правди, про яких ми не говорили на уроці. Додаткову інформацію можна знайти на сайті інституту національної пам'яті: <http://www.memory.gov.ua/page/lyudi-pravdi-materiali-dlya-zavantazhennya>.

Додаток 1

Ріа Клаймен

Ріа Клаймен: забута очевидиця Голоду 1932-33. 20 вересня 1932 р. "The Evening Telegram", щоденна газета в Торонто, присвятила головний заголовок на своїй титульній сторінці репортажеві про те, що її власна кореспондентка у Москві Ріа Клаймен (Rea Clyman) зазнала нападків як «буржуазна порушниця спокою», і її було «випроваджено з Росії». Арешт канадської журналістки став

головною темою міжнародних новин, що й зрозуміло, адже це зачіпало безпосередньо журналістську спільноту. 23 грудня 1928 р. 24-річна Клаймен вирушила потягом до Москви. На початку реалізації сталінського Першого п'ятирічного плану вона виказувала прихильність до обіцяного більшовиками революційного суспільства. Однак з часом, коли почала усвідомлювати масштаби жорстокості та сутність інституційного терору, на якому трималася комуністична диктатура, її ентузіазм щодо радянського «експерименту» ослаб.

Ріа відправилася у дивовижну кількатижневу подорож Східною Україною. Клаймен вдалося переконати двох молодих американок, які щойно прибули до Москви, щоб на власні очі побачити «новий чудовий світ», який начебто мав постати при комунізмі, помандрувати на відстань 5 тис. миль на їхньому автомобілі, таким чином охопивши величезний шматок території, яка зазнавала змін у межах Першої п'ятирічки.

Ця виснажлива мандрівка вела їх від Москви до Тули, далі до Курська, Харкова, Донбасу та Північного Кавказу, аж до столиці Грузії Тбілісі (тоді знаної як Тифліс). По дорозі жінки не лише стали свідками гноблення та нещадного голоду, що було особливо очевидним серед селян південного сходу України та на Кубані, але й мали змогу побачити украй сумнівні досягнення тої хваленої п'ятирічки, які гостро контрастували з оптимістичними твердженнями офіційної пропаганди. Того досвіду вистачило, щоб у супутниць по подорожі розвіялися романтичні ілюзії щодо «революційної Росії». Зміцнів також намір Ріа висвітлювати неприкрашену правду про життя у робітничому «раю».

Опинившись за межами СРСР, Клаймен написала докладний звіт про свої пригоди, частина якого була оприлюднена на початку листопада 1932 р. в газеті “Daily Express”; її спогади (розділені на 21 частину) надрукувала “Toronto Telegram” у період між 8 травня та 9 червня 1933 р.

Додаток 2

Гарет Джонс

Гарет Джонс народився 13 серпня 1905 року в Баррі.

Під час третьої та останньої подорожі до Радянського Союзу в березні 1933 року він знехтував попередженням посольства і заборонаю ОДПУ на в'їзд іноземним журналістам до України та нелегально вирушив у подорож.

Повернувшись до Берліна, 29 березня 1933 року Гарет зробив відомий прес-реліз, який був надрукований багатьма газетами, зокрема “New York Evening Post” та “Manchester Guardian”: «Я пройшов через безліч сіл і дванадцять колгоспів. Скрізь я чув плач: «У нас немає хліба. Ми помираємо!» Цей плач лунає по всій Росії, на Волзі, в Сибіру, в Білорусі, в Центральній Азії та Україні – «Передайте в Англію, що ми пухнемо від голоду».

Більшість офіційних осіб заперечують існування будь-якого голоду, але через кілька хвилин після одного такого заперечення в потязі я насмілюся кинути на підлогу шматок зчерствілого хліба. Наче куля селянин кинувся на підлогу та поглинув його. Те саме повторилося зі шкіркою апельсина. Навіть чиновники з транспорту та офіцери ОДПУ попередили мене про небезпеку

подорожей селом вночі через велику кількість відчайдушних через голод людей. Іноземний експерт з Казахстану сказав мені, що близько 5 000 000 з 11 000 000 тамтешніх жителів померли від голоду. Окрім диктатора Йосипа Сталіна, ті, хто голодують, ненавидять Джорджа Бернарда Шоу за його оповідання про вдосталь їжі, яку вони начебто мають, але їжі нема, і селяни надто слабкі для роботи в полі.»

Додаток 3

Малкольм Маггерідж

Малкольм Маггерідж народився 24 березня 1903 року в Сандерстадті, Суррей. В молодості він симпатизував комуністичним ідеям. У 1932 році, захоплений комуністичною ідеєю, разом з дружиною поїхав до Москви кореспондентом “The Manchester Guardian”. У СРСР він дуже швидко розчарувався в комунізмі.

У 1933 він вирішив перевірити чутки про голод в Українській СРР. Він без дозволу радянської влади виїхав в Українську СРР і також на Кавказ. Свої репортажі про жахливі сцени голоду він відправляв до “The Manchester Guardian” дипломатичною поштою, що дозволило обминати цензуру.

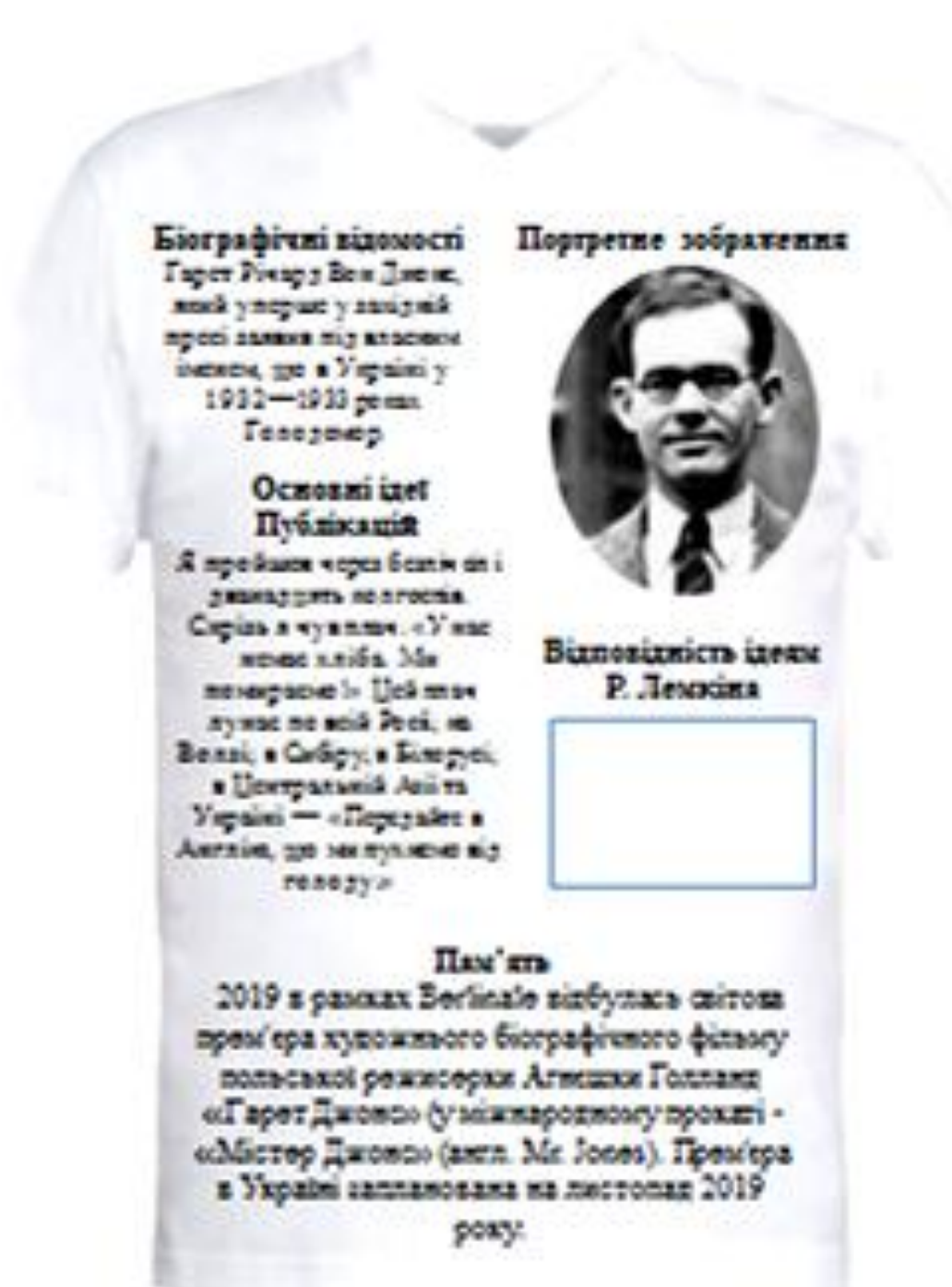
У жовтні 1932 р. перебував на будівництві Дніпрогесу, бачив голодних і виснажених селян. Його перші репортажі в березні 1933 р. опублікувала “The Manchester Guardian”, але без зазначення прізвища автора. Вони висвітлювали факти голоду, адже Маггерідж особисто відвідав села біля Києва, навіть родину колгоспника, бачив його жалюгідний хатній побут. Оглядові нотатки «Совіти і селянство» стосувалися сіл Північного Кавказу (25 березня), голоду в Україні (27 березня), мізерного врожаю в перспективі (28 березня). В одній із публікацій Маггерідж показав політичну анатомію радянської тоталітарної системи. «Диктатура пролетаріату, – наголошував він – набула значення диктатури партії, диктатура партії стала означати диктатуру Політбюро, диктатура Політбюро набула значення диктатури Сталіна, а диктатура Сталіна стала означати диктатуру Головної ідеї, яка повністю ним заволоділа. А цю ідею можна здійснити тільки створенням невідільної держави».

Біографічні відомості

Портретне зображення

Основні ідеї публікацій

Відповідність ідеям Р. Лемкіна

БИКОВА Олександра Іванівна,
вчитель історії та права
комунального закладу «Навчально-
виховне об'єднання –
«Загальноосвітня школа
I–III ступенів № 31
з гімназійними класами,
центр дитячої та юнацької
творчості «Сузір'я»
Кіровоградської міської ради
Кіровоградської області»

Розробка уроку «Стереотипи та їх вплив на дослідження голодотворної політики»

Клас: 10.

Навчальний предмет: історія України, курс «Громадянська освіта».

Мета уроку: навчити учнів ретельно аналізувати інформацію щодо Голодомору, розвінчати деякі стереотипи, що склалися протягом голодотворної політики на українських землях, а саме: «куркуль = ворог», про відсутність руху опору під час колективізації, проаналізувати трикутник «Жертва – кат – жертва», проаналізувати поведінку людей і з'ясувати стереотип про відсутність можливості вибору; розвивати навички роботи з різними видами історичних джерел, відповідно вміння критично аналізувати і визначити вплив пропаганди на основі стереотипів під час геноциду українського народу; виховувати в учнів навички до медіаграмотності, як інструменту протидії інформаційній війні в минулому і сучасному світі; сприяти збагаченню знань про Голодомор, навчаючи елементам стратегії виживання під час Голодомору.

Обладнання і матеріали: презентація, матеріали для роботи у групах (додатки), листівки-колажі, маркери, ватмани, кольоровий папір, паперові окуляри.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Форма уроку: інтегрований урок курсу «Громадянська освіта» та історія України, 10 клас.

Вид уроку: практична робота.

Структура уроку

Учитель. Доброго дня, сьогодні ми з вами спробуємо поєднати знання з двох предметів курсу «Людина і світ» і Історія України. Наше завдання – поглибити знання про Геноцид українського народу, проаналізувати і спростувати деякі стереотипи та їх вплив на дослідження голодотворної політики. У вашому озброєнні будуть різні джерела, за допомогою яких ми навчимося розвінчувати інформаційні пропаганди. Такі навички є важливими і для того, щоб уміти протидіяти інформаційним атакам, які чинить Росія відносно України в умовах російсько-української війни.

Дайте відповіді на запитання, використовуючи різнокольорові окуляри на ваших партах. Відповідь аргументуйте.

1) З яким кольором у вас асоціюється Голодомор?

Учні, як правило, обирають темні кольори, аргументуючи це трагедійним сприйняттям тематики, говорять про смерть, яка також асоціюється з темними кольорами (чорний, коричневий, синій).

Але під кінець уроку вчитель ще раз поставитиме таке питання з метою того, щоб побачити, чи змінилося сприйняття теми.

2) В яку пору року пройшов Голодомор 1932–1933 рр.?

Відповідаючи учні називають період осені чи зими через асоціативність з відсутністю врожаю.

3) Що впливало на ваші відповіді? (Чули від родичів, ЗМІ, кінофільми...)

Часто учні згадують про сімейні історії, багато з них бачили фільм «Гірки жнива», згадують уроки історії.

Учитель. Ваші відповіді є прикладом стереотипного мислення, оскільки, наприклад, Голодомор тривав в усі сезони пір року.

На відповіді учнів могли мати вплив і перегляд візуального матеріалу на цю тему, що зазвичай вражає своєю трагедійністю. Учитель наголошує на тому, що на сьогоднішньому уроці варто спробувати змінити ставлення до подій 1932-1933 років, вивчаючи не лише процес загибелі українського народу, який був спричинений злочинними діями радянської влади, але й обов'язково розглянути стратегії виживання і боротьби, що протягом усього історичного періоду були притаманні українському народу.

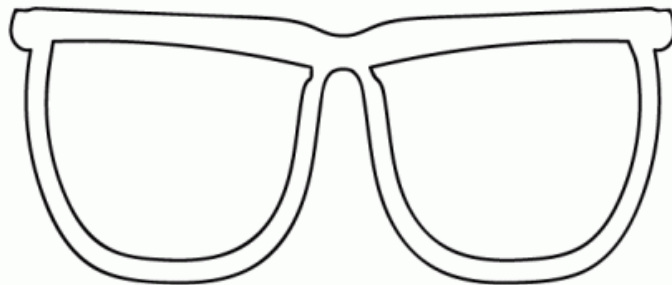
Учитель. Давайте пригадаємо, що ми називаємо стереотипом, стереотипним мисленням, чому пропаганда є небезпечною і має вплив на формування масової свідомості.

Учні пригадують визначення стереотипу.

Стереотип – тверда, часто спрощена, стандартна думка про соціальні групи чи окремих індивідів як представників цих груп.

Учитель. Давайте зараз спробуємо продемонструвати приклад стереотипного мислення.

Завдання: на окулярах, що лежать на ваших партах, спробуйте відобразити приклади гендерного стереотипу. (3 хвилини)

Хлопці пишуть про дівчат, дівчата про хлопців. (Приклади стереотипів, які можуть назвати учні: чоловіки не плачуть, не готують їсти, дівчата є поганими водіями, дівчата – слабка стать і т. ін.) Після виконання завдання

учитель пропонує обмінятися хлопцям і дівчатам окулярами і обговорити, чи погоджуються вони з цими стереотипами, пробують їх спростувати. Якщо твердження учнів не викликають суперечностей у протилежній статі, то вони залишають окуляри у себе, якщо ні – то повертають назад.

Дівчата і хлопці спробують описати свої відчуття при перегляді написаного.

Учитель пояснює, що тільки що учні продемонстрували стереотипне мислення. В чому його шкідливий вплив?

Проявом стереотипного мислення є дискримінація – навмисне обмеження або позбавлення прав певних категорій громадян за їхньою расовою або національною приналежністю, політичними або релігійними переконаннями, статтю, тощо. Прояв дискримінації призводить до приниження гідності окремої особистості або цілої групи індивідів, позбавляє їх участі у суспільно-громадському житті; обмежує комунікацію (яка є невід’ємним процесом взаємодії між людьми, завдяки чому відбувається обмін інформацією, досвідом і виявляється сутність людини); призводить до страждання, комплексу неповноцінності, постійних внутрішніх переживань і дискомфорту тих людей, які зазнають дискримінації.

Учитель. Пригадайте, яка роль Рафаїла Лемкіна у вивченні Голодомору 1932-1933?

Учні. 1953 року Рафаїл Лемкін виголосив доповідь «Радянський геноцид в Україні» перед 3-тисячною аудиторією, що зібралася в Мангеттен-центрі у Нью-Йорку вшанувати 20-ту річницю Великого Голоду 1932-1933 років. «Це не просто масове вбивство. Це – геноцид, винищення не лише окремих осіб, але й культури і нації», – заявив тоді він. Охарактеризував Голодомор як «класичний приклад радянського геноциду, його найдовший і найширший експеримент русифікації – винищення української нації». І додав в іншому місці: «Якщо радянська програма досягне успіху, якщо інтелігенцію, священників і селян вдасться ліквідувати, Україна загине так само, наче було б убито усіх без винятку українців, бо вона втратить ту частину народу, що зберігала і розвивала її культуру, її вірування, її об’єднавчі ідеї, які прокладали їй шлях і давали їй душу, тобто зробили її нацією, а не просто населенням».

Учитель. Порівняйте визначення геноциду і стереотипу, Що спільного ви помітили?

Учні. Геноцид – цілеспрямовані дії з метою знищення повністю або частково окремих груп населення чи цілих народів за національними, етнічними, расовими, корисними або релігійними мотивами.

Стереотип – тверда, часто спрощена, стандартна думка про соціальні групи чи окремих індивідів як представників цих груп. Він зазвичай ґрунтується на переконанні, що всі члени певної групи однакові й нічим не відрізняються одна від одної, що всім членам певної групи притаманні схожі якості.

Учні визначають, що спільною є дискримінація, яка чинить шкоду і здатна існувати як система заходів політики і знищувати цілі народи.

Дискримінація є наслідком стереотипів, дискримінація лежить в основі Геноциду.

Фіксуємо це в ланцюжок «**Стереотип – Дискримінація – Геноцид**»

Учитель. Саме у масовому суспільстві основною зброєю є пропаганда, яка є засобом інформаційної війни. Що може протидіяти пропаганді?

Учні. Найкращою відповіддю на виклики пропаганди і ворожої риторики є факти, правда, вишукування істини. Причина багатьох стереотипів, – як про українців, татар чи євреїв, – як потужний вплив пропаганди, так і відсутність глибоких знань про проблему. Отже, основна зброя проти пропаганди – це ваші міцні знання та вміння аналізувати факти.

Учитель. хочу вам розповісти один історичний анекдот. Одного разу селянин приїхав до Москви і попросив ефіру в одній радіопередачі. Перший раз йому відмовили. Він знову став наполегливо просити, і йому дозволили вийти в ефір, але сказати лише одне слово. Отже, вгадайте, яке слово повідомив селянин на радіо?

Учні вгадують, надаючи різні варіанти, як правило, правильну відповідь дає учитель.

Учитель. Це було єдине слово «Рятуйте!».

Цей сумний анекдот, що досить чітко відбивав розпачливий стан радянського селянства та його бажання донести свій біль до світу, переказав у перших числах березня 1935 р. на шпальтах лондонської “Evening Standard” відомий американський журналіст Нікербокер. Отже, в основі дослідження нашого уроку будуть лежати події Голодомору – геноциду українського народу.

Учитель об’єднує учнів у групи, роздає групам пакет роздаткового матеріалу, який містить різні джерела для аналізу і листівку – стереотип. Пояснює, що кожна група матиме свій стереотип, який стосується голодотворної політики на українських землях. Завдання групам їх спростувати, використовуючи надані вчителем матеріали.

Стереотип 1. «Куркуль – ворог».

Стереотип 2. Українці не чинили опору під час голодотворної політики.

Стереотип 3. «Жертва – кат – жертва».

Стереотип 4. Відсутність можливості вибору.

Всі члени групи є дослідниками, але кожен має обрати на роль конкретну особу, яка відповідає за певну роботу.

1. Менеджер (розділяє завдання серед членів групи, відповідає за залучення до роботи кожного учня)

2. Райтер (записує відповіді і думки групи під час обговорення)

3. Спікер (доповідає, звітує про результати роботи перед усім класом)

4. Експлорер (подає та оцінює ідеї, бере участь у дискусіях)

Кожна група отримує листівку-колаж, яку виконав учитель:

ВИБОРУ НЕМАЄ...

Українці не чинили опору
під час голодотворної
політики.

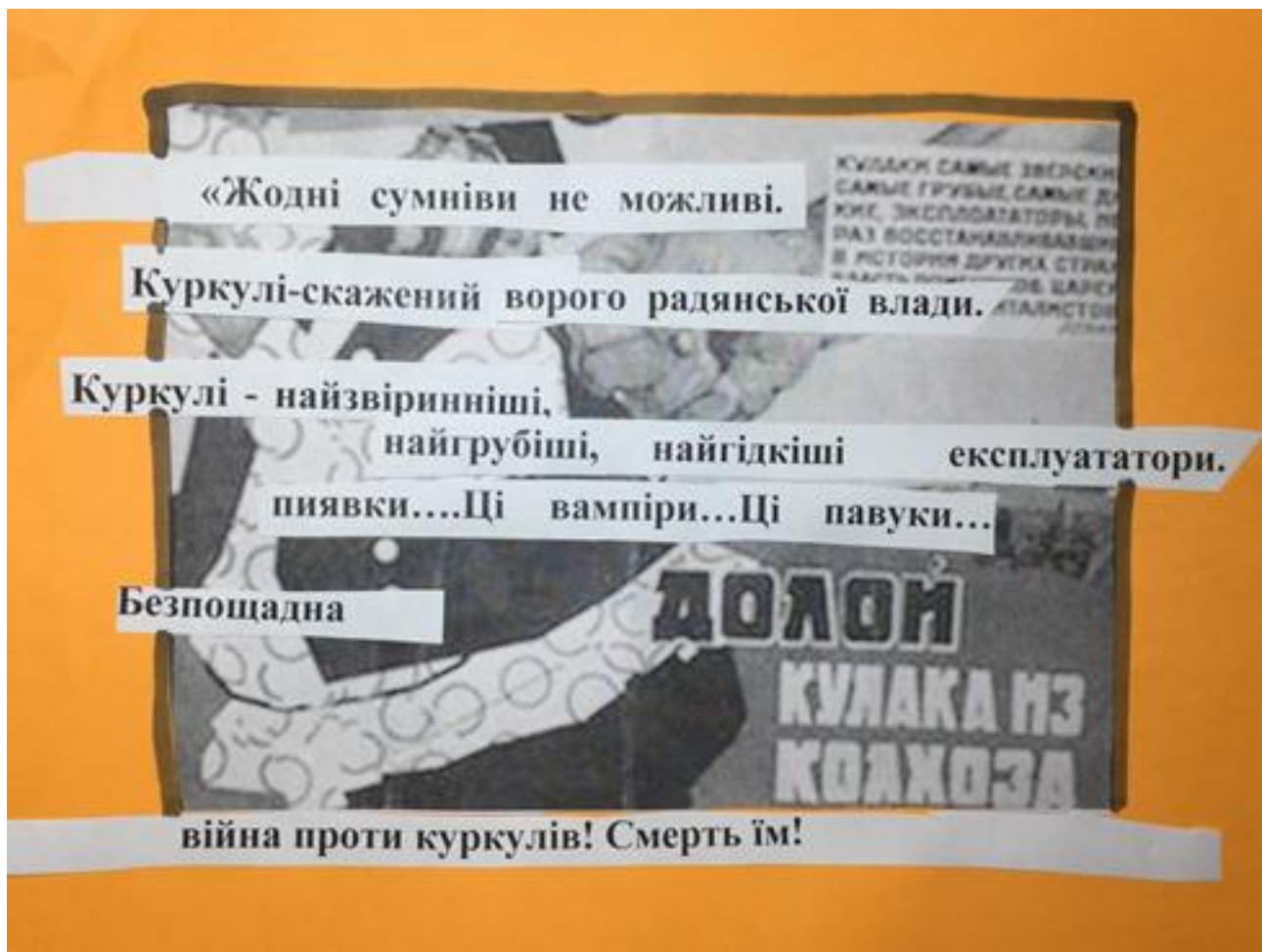

Фото 1. Листівки-колажі для роботи у групах.

Листівка-колаж ілюструє той стереотип, який кожній групі доведеться спростувати. Натомість, учні виготовляють власну листівку-колаж, як протидію пропаганді, як спосіб об'єктивного висвітлення питання, а також з метою її легкого поширення серед однокласників інших груп.

На виконання завдання учням – 10 хвилин.

Представлення результатів – 5 хвилин кожній групі.

Групи представляють результати своєї роботи. Кожній групі до 10 хвилин для презентації та відповіді на запитання. Вернісаж колажів розміщуємо на дошці.

Прогнозовані відповіді. Результати роботи учнів у групах мають містити наступні тези:

- Радянські карикатури показують «куркулів» не тільки огидними, із загрозливою зброєю, з виразним натяком на національну приналежність, їм торувався шлях до репресій.

- Радянська влада знищила ту частину суспільства, яка володіла підприємницькою компетентністю, ліквідуючи таким чином лідерів суспільства.

- Організаторами Голодомору була комуністична, імперська влада СРСР. На місцях вона мала своїх виконавців: деякі були свідомі того, що роблять,

деякі не мали виходу, бо розуміли, що коли сьогодні не заберуть хліб у сусідів, то завтра їх викинуть із активу, заберуть пайок, і їхня сім'я теж вимре.

- Важливо врахувати досвід історичного минулого у вирішенні сьогоднішніх проблем.

- В умовах Голодомору треба було мати особливу мужність аби протистояти злу. Далеко не кожна людина може принести себе в жертву задля того, щоб інша була врятована і не страждала. Саме такі люди і повинні стати нашими моральними авторитетами, героями.

- Голод – це найбільш brutальне порушення головного права людини – на життя.

- Причиною смертності від голоду, як правило, стає людська, перш за все урядова, діяльність. Розповідаючи зараз світові про нашу трагедію, ми тим самим захищаємо право всіх людей на життя. Щоб світ замислився над тим, що робиться сьогодні у світі. Щоб громадянське суспільство уважніше слідкувало за політикою своїх урядів, а уряди чіткіше розуміли: які б благородні вони перед собою не ставили цілі, немає нічого ціннішого за життя.

- наразі актуальна як ніколи, нині триває процес формування української політичної нації.

- Відсутність правдивої офіційної інформації за радянської влади перетворило пам'ять про Голодомор на символ національного опору.

На цьому етапі уроку учитель знову просить учнів дати відповідь на запитання:

1. Який механізм формування стереотипів?
2. У чому загроза стереотипного мислення?
3. Чи відчуваєте потребу в підвищенні своєї інформаційної грамотності?
4. Наведіть приклади сучасних інформаційних атак?

- *Будь-яка інформація потребує ретельного осмислення, з використанням різних джерел.*

- *Медіаграмотність – запорука запобігання інформаційній війні, оволодінню свідомістю суспільства.*

- *Геноциди не мають повторюватися.*

Чи змінився колір сприйняття Голодомору? Поясніть свій вибір. Виконуємо на цьому етапі вправу «Поглянь на це з іншої точки зору»

ПОГЛЯНЬ НА ЦЕ З ІНШОЇ ТОЧКИ ЗОРУ

Учні порівнюють своє сприйняття кольору Голодомору від початку уроку до кінця. На ватмані кріпимо свої окуляри і аргументуємо вибір. Учні роблять висновки.

Учитель: Хочу підсумувати, під час Голодомору люди втрачали історичну пам'ять, культурну ідентичність, зв'язок з минулим, руйнувалася сімейна спадкоємність. Це були соціальна і психологічна катастрофи.

Поступово Голодомор став об'єктом наукового осмислення і вивчення, а з початку 1990-х років в Україні вже на державному рівні згадують жертв у роковини.

Історія Геноциду українського народу – це не лише про те, як гинули наші пращури, це історія боротьби, стратегій виживання, незламності народу.

Додому учні отримують завдання створити власний колаж до річниці пам'яті жертв Голодомору, враховуючі ті знання, які отримали на уроці.

Додатки

Додаток 1

Група 1. Стереотип 1. «Куркуль – ворог».

Ваше завдання: розгляньте карикатури, прочитайте документи і дайте відповіді на запитання.

1. Як формується образ куркуля, які політичні та ідеологічні фактори мають на це вплив?
2. Які особливості зображення куркуля на карикатурах?
3. З'ясуйте, чому радянській владі було вигідно формувати образ куркуля як ворога?
4. Спростуйте міф про те, що куркуль – ворог.
5. Результати своєї роботи оформіть у вигляді листівки-колажу.

Куркуль готується до чистки.

Фото 2. Карикатури. Стереотип 1. «Куркуль – ворог».

«Коли починається масована пропагандистська кампанія для легітимізації злочинів, спочатку триває процес ідентифікації «ворога». Людей розділяють на «своїх» і «чужих».

Показують, який вигляд має ворог, – пояснює Людмила Гриневич. – У кінці 1920-х, на початку 30-х у центрі уваги передусім перебував образ «куркуля». Це абсолютно штучний образ. Якщо переглянути величезну кількість документів в архівах, стає зрозуміло, що «куркулі» – це люди, які важко працювали на своїй землі. Вони не були аж такі заможні, подекуди ледве зводили кінці з кінцями. У виступах партійних діячів, у пресі й особливо в політичній карикатурі почали формулювати такий образ «куркуля», як ворога № 1. Ці категорії населення наділялися непривабливими психологічними й фізіологічними рисами. Відбувався процес демонізації цих людей. Паралельно відбувався процес дегуманізації, коли образ «ворога» подавали у вигляді тварини, наприклад, вовків, свиней чи якихось паразитів. «Людину перетворюють на тварину-хижака чи паразита, яку тільки й залишається, що знищити, – Після процесу дегуманізації починається інший етап – пропонуються методи «очищення» від цього «ворога». Створюється ціла

система заходів на знищення. У РАДЯНСЬКІЙ ПРОПАГАНДІ «КУРКУЛЬ» ОЗНАЧАВ «УКРАЇНЕЦЬ».

Людмила Володимирівна Гриневич – українська історик, доктор історичних наук. Фрагмент інтерв'ю «Російсько-радянська пропаганда: як "куркулі" і "петлюрівці" стали "хунтою" і "фашистами"».

«Жодні сумніви не можливі. Куркулі – сказаний ворог радянської влади. Середина тут бути не може... Миру не бувати: куркуля можна і легко помирити з поміщиком, царем і попом, навіть якщо вони посварилися, але з робітничим класом ніколи. І тому бій проти куркулів ми називаємо останнім, рішучим боєм. Куркулі – найзвірніші, найгрубіші, найгидкіші експлуататори. Ці п'явки... Ці вампіри... Ці павуки... Безпощадна війна проти куркулів! Смерть їм!»

Ленін В. Повн. збір. тв. т. 37. С. 39-41.

«Українське село втратило своїх природних лідерів, міцних господарів – їх заслали в табори під час антикуркульської кампанії. Але й без них селяни намагалися врятувати себе і свої громади.

Вони намагалися зберегти власні присадибні ділянки, маленькі острівці автономії. Воліли триматися подалі від держави, яку уособлювали колгоспи і машинно-тракторні станції. Вони продавали або різали худобу, щоб не віддавати її в колгосп. Чоловіки посилали дружин і дочок виступати проти партійних активістів і міліції, сподіваючись, що ризик для жінок менший. Іноді чоловіки переодягалися жінками, сподіваючись на шанс настроювати місцевого комуніста на вила.

Але селяни майже не мали зброї, їм бракувало доброї організації. Держава мала практичну монополію на вогнепальну зброю і матеріально-технічні ресурси. Селянські виступи фіксував потужний правоохоронний апарат держави; чекісти, можливо, не розуміли мотивів селян, але бачили загальну спрямованість їхніх виступів».

Тімоті Снайдер, «Криваві землі»

Додаток 2

Група 2. Стереотип 3. «Жертва – кат – жертва»

Ваше завдання: розгляньте фото, прочитайте документи і дайте відповіді на запитання.

1. Уважно роздивіться фото, визначте, хто із зображених міг просити про допомогу? (Хто міг бути учасником анекдоту, про який ви почули перед початком роботи у групах?)

2. Чи можна визначити, хто є жертвою, а хто катом?

3. Чи можемо ми дізнатися про мотиви тих, хто був «виконавцем», вилучаючи зерно у селян? Який був їх соціальний статус?

Фото 3. Вилучення зерна буксирною командою в одному із сіл Гарбузинського району Миколаївської області. Матеріали Галузевого державного архіву служби безпеки України.

Ружанський Бронеслав народився в Помічній в 1915 році в родині колійного майстра Михайла Ружанського. Отаманська куля обірвала життя бійця червоної гвардії, Ружанського Михайла, у 1921 році. З 14 років Бронеслав змушений був іти працювати на залізницю, бо він відповідав не тільки за себе, а й за маму та двох молодших сестер. «Жили дуже бідно, але на початку 30-их взагалі стали голодувати. Пайка не вистачало, від присадибної ділянки взагалі відмовилися щоб не сплачувати продподаток... В 1932 поїзний пайок давали тільки машиністу, а він вже ділився з помічником і кочегаром. Я йду з поїздки, а мене зустрічають сестри, щоб допомогти нести шарманку (сумка залізничника), розраховуючи дістати з неї пів цибулини і окраєць хліба, яким зі мною ділився машиніст, а я залишав сестрам» – згадує Бронеслав Михайлович. «Якось я вкрав з паровоза молоток, добротний такий молоток, і на толкущі обміняв в одного куркуля на торбину полови й десять картоплин. Йшов додому дуже злий, я, робітник, краду в своїх братів, щоб віддати майно куркулю за шматок хліба, а тому коли начальник депо запропонував мені вступити в команду і їхати вилучати хліб в куркулів, я не вагаючись погодився. Похмурого осіннього ранку в село Кирилівку (Добровеличківський район, Кіровоградська область), в'їхало дві підводи. На першій сиділо двоє міліціонерів, уповноважений з району і троє робітників, один з них зовсім молодий, ще не одружений юнак, Ружанський Бронеслав Михайлович. Родом хлопець був з

Помічної (залізнична станція за 12 кілометрів від Кирилівки). Залізничний капелюх і машиністовський жакет явно не могли захистити від пронизливого осіннього вітру.

2017-го року, коли у Бронеслава брали інтерв'ю, він щиро каюся в тому, що довелося бути в рядах реквізиторів.

З усних свідчень Б. Ружанського, 2017 рік.

Завдання.

1. На основі історії Ружанського спробуйте пояснити, як реалізовується трикутник «кат – жертва – кат», які обставини змусили до нього потрапити?

2. Чи можна виправдати зміну його життєвої позиції залежно від обставин, у які він потрапив?

3. Результати своєї роботи оформіть у вигляді листівки-колажу.

Додаток 3

Група 3. Стереотип 2. Українці не чинили опору під час голодотворної політики.

Уважно ознайомтеся з документами та дайте відповіді на запитання.

1. Які форми протесту використовували селяни проти комуністичної влади? Які з форм протесту були для вас вражаючими, чому?

2. Які наслідки опору селянства в період колективізації?

3. Спростуйте стереотип про те, що українці не чинили опору під час голодотворної політики. Результати оформіть у колаж-листівку.

«Сталін боявся контрреволюції, і найбільше його турбувала Україна, де були сильні націоналістичні і сепаратистські настрої. Крім того, саме в Україні був найсильніший, а нерідко і озброєний опір насильницькій колективізації. Та й в Москві було чимало противників колективізації та її наслідків. У самій Україні національно орієнтована інтелігенція також викликала у Сталіна підозри. Він взагалі вважав її «агентами Польщі». Страх перед контрреволюцією завжди був одним з головних спонукальних мотивів його поведінки, і Голодомор став для нього одним з інструментів боротьби з нею. У Сталіна виникло стійке переконання, що контрреволюція може спалахнути саме в Україні. Опір, який набув широкого масштабу, спостерігався під час колективізації. Виникав він і в період існування політичної опозиції в Україні. Однак під час Голодомору сільське населення було доведено до такого ступеня виснаження і втрати людської подобі, що ніяких сил на опір не залишалось».

Енн Епплбаум, лауреат Пулітцерівської премії, автор книги про Голодомор «Червоний голод. Війна Сталіна проти України».

«Під час весняної завірюхи, коли куркулі через жіноцтво хотіли розвалити колгосп, зненацька наскочив на таку «жіночу бригаду» і я. Обступили мене жінки, чую вже вигуки: «За ноги його хапай!» Ну, думаю, амба, кришка, пропав Любарський ні за цапову душу, з'їдять баби... Скорчив я їм невинну рожищу, ласкаво посварився пучкою та й говорю: – Не, не... рукам волі законом не положено давати... По хорошому треба... По хорошому».

*Із розповіді про «баб'ячий бунт»
«двадцятип'ятитисячника»
Т. Любарського, слюсаря з Полтави,
що став головою колгоспу в
с. Лиманське Білоцерківського району
(газета «Більшовик Полтавщини»
від 31 травня 1930 р.):*

«У Стримівці є міцні середнячки, як Нестір (прізвище нерозбірл. – авт.) і Крячко Михайло, що ведуть агітацію проти вступу до колгоспу. Зберуть навколо себе бідноту та й почнуть умовляти: «Не йдіть до колгоспу, бо будете тільки робити, не розгинаючи спину, а не заробите нічого. Хліба вам не дадуть, бо все піде на заготівлю». Слід уже вдарити по куркульських недобитках та припинити їх шкідницьку роботу».

Ворон

«У с. Дмитрівка Знам'янського району після проведення зборів колгоспників появився кінь «підкуркульника» з гаслом на голові «Ходю, ходю й блукаю, собі долю шукаю, бо без хліба зостався. Й коли долі не знайду, то в колгосп піду». Аналогічне явище, розцінене владою як «антирадянська контрреволюційна діяльність», було зафіксоване в с. Михайлівка (на той час Знам'янського району), де по селу теж ходив кінь з написом на лобі: «Ходю, блукаю, СОЗа шукаю, коли не знайду – на ковбаси піду».

Газета «Зінов'ївський пролетар», 1930.31.01.

Активна форма опору – 1930 рік. Це був пік, коли сотні людей йшли проти кулеметів – це не вигадка. Очільник ОДПУ в УРСР Всеволод Балицький фіксував, що люди йшли на кулемети, співаючи «Ще не вмерла Україна!».

Додаток 4

Група 4. Стереотип 4. Відсутність можливості вибору

Завдання. Уважно прочитайте архівний документ і дайте відповідь на запитання.

1. Чи можна стверджувати, що в учасників реалізації Голодомору справді не було вибору?

2. Як можна пояснити вчинок голови колгоспу Івана Бойка? Як він розплатився за своє рішення?

3. Спростуйте стереотип про відсутність можливості вибору.

4. Результати оформіть у колаж-листівку.

Учні мають зауважити, що вибір завжди чинить людина самостійно, можливість вибору є завжди. Іван Бойко пішов проти наказів радянської влади і саботував хлібозаготівельні плани.

24

Всем секретарям партийкам
и парторганизаторам колхозов
Р-на деятельности Помощнянской МТС.

Парторганизатор колхоза "Ленинский Переселенец" Бойко Иван / он-же пред. колхоза / , взамен борьбы и мобилизации колхозников своего колхоза на выполнения решения ЦК и СНК о сдаче хлеба государству решил - раньше накормить колхозников и других работников , а потом интересы государства.

23/VII-33 года по распоряжению тов. Бойка было смолочено 3, 54 центнера жита , из коих 2 пуда было отдано председателю сельского совета и секретарю , часть разобрана и передана на общественное питание .

После ряда предупреждений о сдаче хлеба государству проработка постановления ЦК и СНК и уроков которые мы имели от прошлого года в уборке хлеба , тов. Бойко не мобилизовал колхозников на борьбу с мелкобуржуазными и антигосударственными интересами , а наоборот сам возглавил антигосударственные и мелкобуржуазные тенденции и поставил интересы " потребительские выше интересов пролетарского государства .

Дело тов. Бойка в ближайшие дни будет разобрано в партийном и судебном порядке .

Предупреждаю всех секретарей парт. ячеек и парторганизаторов колхозов , что этот случай еще лишний раз доказывает как классовый враг пытается разными путями , но противопоставить напор мелкобуржуазной стихии идущие по линии " потребительских тенденций и настроений политики партии и сов. власти с целью срыва хлебосдачи .

Это обязывает нас еще большего повышения классовой бдительности и парт. настороженности дабы в столь ответственный для нас период не повторять подобного рода ошибок совершенные тов. Бойко и еще раз разъяснить массам колхозников о неизбежности законов сов. власти о задачах стоящих перед нами по выполнению хлебного налога и разница которая существует между хлебным налогом и хлебозаготовок .

Разоблачить маневры классового врага , который пытается использовать хлебные затруднения в колхозах для организации сопротивления в деле выполнения законов о сдаче хлеба государству в кратчайший срок и мобилизовать колхозную массу на сдачу хлеба государству .

НАЧ ПОЛИТОТДЕЛА

/КАЩЕЛЬСОН /

ПОМОЩНЯЯ
М Т С
ПОЛИТОТДЕЛ
25/VII-33 года.

Фото 4. Розпорядження начальника політичного відділу Помічнянської МТС.

Термінологічний словник

Вішинг – вид кіберзлочинів, у яких у повідомленнях міститься прохання зателефонувати на певний міський номер, а під час розмови запитуються конфіденційні дані власника картки.

Деструктивний медіаінформаційний вплив – вплив різноманітного медіаконтенту (інформація та деструктивно спрямовані способи її подання), специфічною ознакою якого є психологічно-руйнівний, травматичний, небезпечний зміст повідомлення та/або форми передавання, які мають високий рівень медіаризиків, тобто можуть завдати шкоди здоров'ю, розвитку та психологічному благополуччю людини, зокрема дитини певного віку.

Кардинг – використання в операціях реквізитів платіжних карт, отриманих зі зламаних серверів інтернет-магазинів, платіжних і розрахункових систем, а також із персональних комп'ютерів (або безпосередньо, або через програми віддаленого доступу, «трояни», «боти»).

Кард-шарінг – надання незаконного доступу до перегляду супутникового та кабельного TV.

Критичне мислення – це наукове мислення, суть якого полягає в ухваленні ретельно обміркованих та незалежних рішень. Головним чином йому притаманні такі властивості, як усвідомленість та самовдосконалення.

Мальваре – створення та розповсюдження вірусів і шкідливого програмного забезпечення.

Медіаграмотність – складова медіакультури, яка стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, успішно здобувати необхідну інформацію, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, отриману з різних медіа, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують.

Медіаінформаційна грамотність – МІГ (media and informational literacy – MIL) – сучасна стратегія ЮНЕСКО, яка полягає у поєднанні традиційних концептів «медіаграмотності» та «інформаційної грамотності» у спільний концепт МІГ, що позначає комбінований набір компетенцій (знань, навичок і відносин), необхідних на сьогоднішній день для життя і роботи. МІГ розглядає усі види засобів масової інформації та інших постачальників інформації (бібліотеки, архів, музеї та інтернет) незалежно від використовуваних технологій. МІГ спрямована на розширення прав і свободи самовираження людей, забезпечення рівноправного доступу до інформації та знань і сприяння формуванню вільної, незалежної і плюралістичної медіа та інформаційної системи.

Концепт МІГ передбачає визнання провідної ролі інформації та медіа в повсякденному житті. МІГ лежить в основі свободи слова та інформації, оскільки дає змогу громадянам зрозуміти функції засобів масової інформації та інших постачальників інформації, критично оцінювати їх зміст, а також

ухвалювати обґрунтовані рішення, будучи як користувачами, так і виробниками інформації та медіаконтенту.

Медіакомпетентність – рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних цінностей, смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства, реалізувати активну громадянську позицію.

Медіакультура – культура сприймання і виробництва соціальними групами та соціумом у цілому сукупності інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, технологій комунікації, пошуку, збирання, виробництва і передавання інформації. На особистісному рівні медіакультура означає здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі, здійснювати ціннісно-вольову рефлексивну регуляцію інформаційної поведінки.

Медіаобізнаність – складова медіакультури, що передбачає засвоєння особистістю системи знань про засоби масової комунікації, їх історію та особливості функціонування, користь і шкоду для людини, уміння убезпечити себе від деструктивних медіаінформаційних впливів і вільно орієнтуватися у світі інформації.

Медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

Онлайн-шахрайство – несправжні інтернет-аукціони, інтернет-магазини, сайти та телекомунікаційні засоби зв'язку.

Піратство – незаконне розповсюдження інтелектуальної власності в інтернеті.

Протиправний контент – контент, що пропагує екстремізм, тероризм, наркоманію, порнографію, культ жорстокості та насильства.

Рефайлінг – незаконна підміна телефонного трафіку.

Соціальна інженерія – технологія управління людьми в інтернет-просторі.

Фішинг – вид шахрайства, відповідно до якого клієнтам платіжних систем надсилають повідомлення електронною поштою нібито від адміністрації або служби безпеки цієї системи з проханням вказати свої рахунки та паролі.

Формування медіаграмотності на уроках суспільствознавчих дисциплін

*(з досвіду роботи вчителів історії, правознавства та громадянської освіти
Кіровоградщини)*

*Методичні розробки
для вчителів історії, правознавства
та громадянської освіти*

Підписано до друку 06.11.2020 р.
Формат 60×84 1/16. Папір офсетний.
Гарнітура «Times New Roman». Друк – принтер. Тираж 100 прим.
Зам. № 341

КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», вул. Велика Перспективна, 39/63,
Кропивницький, 25006
Віддруковано в лабораторії інформаційно-методичного забезпечення освітнього
процесу КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського»,
вул. Велика Перспективна, 39/63, Кропивницький, 25006